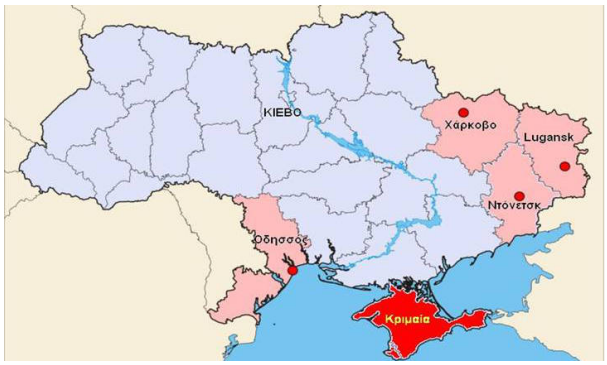
Κώστας Κούσιαντας
Παντελής Αυθίνος

Τα γεγονότα που εκτυλίσσονται τους τελευταίους εννιά μήνες στην Ουκρανία έχουν οδηγήσει σε μία κρίση, από τις σοβαρότερες που έχουν εκδηλωθεί σε ευρωπαϊκό έδαφος από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Για την αριστερά αποτέλεσε εξ αρχής ένα δύσκολο ζήτημα και ένα πεδίο αντιπαράθεσης διαφορετικών προσεγγίσεων. Ο λόγος γι' αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με το γεγονός, ότι στην ουκρανική κρίση συμπυκνώνονται μια σειρά από σημαντικές συγκρούσεις και αντιθέσεις (σύγκρουση ιμπεριαλισμών, σύγκρουση τμημάτων της άρχουσας τάξης και του πολιτικού συστήματος, αντικυβερνητικές διαδηλώσεις, σύγκρουση με τον φασισμό, εθνικό-αποσχιστικό κίνημα), αλλά κυρίως με το γεγονός, ότι το σύνολο των αντιθέσεων σχετίζεται με δύο εχθρικά μεταξύ τους κινήματα (Μαϊντάν, αντι-Μαϊντάν), τα οποία διχάζουν πολιτικά και γεωγραφικά τη χώρα και στα οποία η αριστερά δεν κατάφερε να έχει ουσιαστική παρέμβαση και να καθορίσει το πολιτικό τους περιεχόμενο και τους στόχους τους.

Στο κείμενο που ακολουθεί επιχειρούμε να αναδείξουμε εκείνες τις πτυχές της ουκρανικής κρίσης, γύρω από τις οποίες αντιπαρατίθενται θέσεις και αναλύσεις της αριστεράς στην Ελλάδα και, κυρίως, αυτές οι οποίες συχνά παραβλέπονται και υποτιμούνται, αν και αποτελούν καθοριστικές παραμέτρους για την κατανόηση της κατάστασης στην Ουκρανία. Έτσι λοιπόν ζητήματα όπως ο ευρωπαϊκός και αμερικάνικος ιμπεριαλισμός, η έκταση της επίδρασής τους στην ουκρανική κρίση, οι σχέσεις τους με τα ουκρανικά κόμματα της δεξιάς και της ακροδεξιάς, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Γερμανία, η πολιτική της κυβέρνησης του Κιέβου και η δράση των ουκρανικών φασιστικών οργανώσεων, καταλαμβάνουν μικρότερη έκταση μέσα στο άρθρο, όχι φυσικά επειδή υποτιμάται η σημασία τους, αλλά επειδή έχουν υπάρξει πολλές σημαντικές αναλύσεις που τα έχουν αναδείξει και επειδή επιπλέον υπάρχει μια σχετικά ευρεία συμφωνία μέσα στην αριστερά όσον αφορά στην σημασία τους. Επιμένουμε περισσότερο στην αποσαφήνιση του ρόλου του ρωσικού ιμπεριαλισμού και των πολιτικών χαρακτηριστικών του αντι-Μαϊντάν κινήματος, καθώς

γύρω από αυτά τα ζητήματα υπάρχουν περισσότερες διαφωνίες, αλλά και λανθασμένες τοποθετήσεις.

Διάσπαση της άρχουσας τάξης, κράτος και ιμπεριαλισμός

Η ουκρανική άρχουσα τάξη εμφανίστηκε από την αρχή της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, διασπασμένη, με τμήματά της να συγκρούονται μεταξύ τους, γύρω από την ιδιωτικοποίηση της κρατικής (μέχρι το 1991) οικονομίας, την οικονομική και πολιτική κυριαρχία κάποιων τμημάτων του κεφαλαίου με τον ταυτόχρονο υποβιβασμό κάποιων άλλων, τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας (κυρίως) και τους όρους σύνδεσης του ουκρανικού κεφαλαίου με το διεθνές κεφάλαιο.

Αυτοί οι οποίοι κατάφεραν να αρπάξουν την μερίδα του λέοντος με τις αποκρατικοποιήσεις που ξεκίνησαν μετά το 1991 και στη συνέχεια να αρχίσουν να επεκτείνονται και σε άλλους τομείς της οικονομίας (οι «ολιγάρχες») ήταν και αυτοί οι οποίοι κυριάρχησαν και στην πολιτική σκηνή της Ουκρανίας. Το βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής τους κυριαρχίας ήταν η μεταφορά στο επίπεδο της κρατικής εξουσίας και της λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού του μεταξύ τους σκληρού ανταγωνισμού(1). Έτσι το ουκρανικό κράτος δεν κατάφερε να λειτουργήσει σαν ένας διαιτητής στην αντιπαράθεση μεταξύ των τμημάτων του μεγάλου κεφαλαίου, αναγκάζοντάς τα να αποδεχτούν ένα συνολικό καπιταλιστικό πρόγραμμα πολιτικής και οικονομικής διαχείρισης, το οποίο θα ικανοποιούσε και συμφέροντα της μεσαίας αστικής τάξης, καθώς και τμημάτων των μικροαστικών μαζών – δηλαδή, δεν κατάφερε να εξασφαλίσει τους κανόνες ενός «ορθολογικού» ανταγωνισμού μεταξύ των τμημάτων της άρχουσας τάξης και τις προϋποθέσεις κοινωνικής συναίνεσης μικροαστικών μαζών στην κυρίαρχη πολιτική της αστικής τάξης. Αντίθετα, το κράτος λειτούργησε όλα αυτά τα χρόνια σαν ένα όπλο, το οποίο, όποια κλίκα των «ολιγαρχών» κατάφερε να το βάλει στο χέρι, το χρησιμοποιούσε για να εξοντώσει τους αντιπάλους της. Τα πολιτικά κόμματα, άμεσα ταυτισμένα ή και δημιουργήματα των «ολιγαρχών», έπαιζαν περισσότερο το ρόλο του πολιορκητικού κριού του κρατικού μηχανισμού, παρά το ρόλο μηχανισμών του αστικού κράτους, δια των οποίων οργανώνεται η αστική εξουσία. Ήταν δηλαδή παράγοντες κρίσης και όχι σταθερότητας(2).

Το κράτος όμως μπορούσε να εξασφαλίζει στο σύνολο των «ολιγαρχών» ένα πολύ σημαντικό πράγμα: την θωράκιση της ουκρανικής οικονομίας από τον διεθνή ανταγωνισμό και την διείσδυση ξένων, πιο παραγωγικών κεφαλαίων. Μέσα στο πλαίσιο αυτού του προστατευτισμού όμως ο μηχανολογικός και τεχνολογικός εξοπλισμός της ουκρανικής βιομηχανίας παρέμεινε στα απαρχαιωμένα επίπεδα που κληρονόμησε από την πρώην ΕΣΣΔ.

Ταυτόχρονα, μια σειρά άλλων τμημάτων της αστικής τάξης, τα οποία δεν κατάφερναν να έχουν πρόσβαση στον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού, βρίσκονταν όλο και πιο πιεσμένα ανάμεσα στις συγκρουόμενες ομάδες των «ολιγαρχών», χωρίς τη δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής στην εκμετάλλευση της ουκρανικής εργατικής τάξης (3).

Οι αντιθέσεις αυτές συνδέθηκαν και τροφοδοτήθηκαν με τις αντιθέσεις μεταξύ του ρώσικου ιμπεριαλισμού και του ευρωπαϊκού – αμερικάνικου ιμπεριαλισμού. Καθώς η ισχυρή βάση της δύναμης των «ολιγαρχών» ήταν η βιομηχανία (ο συντριπτικός της όγκος βρίσκεται στην ανατολική Ουκρανία), η οποία συνέχισε να λειτουργεί σαν τμήμα μιας ευρύτερης βιομηχανικής παραγωγής (αγοράς πρώτων υλών και διάθεσης των βιομηχανικών προϊόντων), γύρω από τη ρωσική βιομηχανία, οι περισσότεροι «ολιγάρχες» ευνοούσαν έναν προσανατολισμό οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας με τη Ρωσία. Ταυτόχρονα όμως, η στενή εξάρτηση της ουκρανικής οικονομίας από την ρωσική, η ενεργειακή της εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο και ανάγκη «ανοίγματος» στη διεθνή αγορά, καθιστούσαν τις στενές σχέσεις με τη Ρωσία ένα προβληματικό παράγοντα για την ανάπτυξη της ουκρανικής οικονομίας. Αυτές οι αντιφάσεις καθόρισαν και την στρατιωτικο-πολιτική θέση της Ουκρανίας ανάμεσα στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ από τη μια και τη Ρωσία από την άλλη (ούτε ΝΑΤΟ, ούτε Ρωσία (4).

Ταυτόχρονα όμως, τα τμήματα της αστικής τάξης, τα οποία δεν είχαν οικονομικούς δεσμούς με τη Ρωσία και τα οποία αισθάνονταν έντονες και πιεστικές τις εξαρτήσεις της ουκρανικής οικονομίας από τη ρωσική (πχ. ενέργεια), προσανατολίζονταν περισσότερο προς την ΕΕ, όχι μόνο σαν μια ευκαιρία για αγορές διάθεσης προϊόντων, αλλά και σαν ένα τρόπο «εξορθολογισμού» του αστικού κράτους και δημιουργίας κανόνων «υγιούς» οικονομικού ανταγωνισμού (δηλαδή προστασίας από τους «ολιγάρχες» και ισότιμης συμμετοχής στην εκμετάλλευση της εργατικής τάξης(5) .

Οι ενδοαστικές αντιθέσεις, φορτισμένες με την ένταση των ιμπεριαλιστικών αντιπαραθέσεων, συναντιούνται όμως και οξύνονται και από τις γεωγραφικές και εθνοτικές/εθνολογικές αντιθέσεις της ουκρανικής κοινωνίας. Να τις παρουσιάσουμε σχηματικά: ο εθνικά ουκρανικός πληθυσμός αισθάνθηκε μετά το ’91 ότι απελευθερώθηκε από την εθνική καταπίεση που βίωνε στα πλαίσια της τσαρικής Ρωσίας και της σταλινικής ΕΣΣΔ. Οι στενές οικονομικοπολιτικές εξαρτήσεις από τη Ρωσία μετά το ’91 φαίνονταν να μπαίνουν εμπόδιο στην ολοκλήρωση της εθνικής χειραφέτησης και του εκδημοκρατισμού του ουκρανικού κράτους.

Από την άλλη πλευρά, ο ρωσικός πληθυσμός, συγκεντρωμένος κυρίως στα ανατολικά της

χώρας, ένιωθε μετά το ’91 ότι βρέθηκε σε ένα κράτος στο οποίο δεν αποτελούσε την πλειοψηφία, ενώ την προστασία των δικαιωμάτων του απέναντι στον ουκρανικό εθνικισμό μπορούσαν να την εγγυηθούν οι στενές πολιτικές σχέσεις με τη Ρωσία.

Σχηματική παρουσίαση, αν λάβουμε υπ’ όψη μας την εθνική και εθνοτική ποικιλομορφία του ουκρανικού κράτους:

Ουκρανοί: 77.8% – Ρώσοι: 17,3% – Λευκορώσοι: 0,6% – Μολδαβοί: 0,5% – Τάταροι της Κριμαίας: 0,5% – Βούλγαροι: 0,4% – Ούγγροι: 0,3% – Ρουμάνοι: 0,3% – Πολωνοί: 0,3% – Άλλοι: 1,7%.

Η εθνική ποικιλομορφία περιπλέκεται με τη γλωσσική και τη θρησκευτική:

Ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της Ουκρανίας έχει ως μητρική γλώσσα την ρώσικη αν και έχει ουκρανική εθνική συνείδηση. Για αυτόν τον λόγο το 67,5% του πληθυσμού έχει ως μητρική του γλώσσα τα ουκρανικά και το 29,6% τα ρωσικά.

Η κατανομή του πληθυσμού ανάλογα με τα θρησκευτικά δόγματα: Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας (Πατριαρχείο Κιέβου) 39,8% – Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας (Πατριαρχείο Μόσχας) 29,4% – Ελληνική Καθολική Εκκλησία Ουκρανίας («Ουνίτες») 14,1% – Ουκρανική Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία 2,8% – Ρωμαιοκαθολικοί 1,7%, – Προτεστάντες 2,4% – Μουσουλμάνοι 0,6% – Εβραίοι 0,2% – Άλλοι 2% (6).

Αυτή η πληθυσμιακή ποικιλομορφία αξιοποιήθηκε από τα κόμματα των «ολιγαρχών» στον ανταγωνισμό τους για τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού, αναπαράγοντας έτσι και εντείνοντας το στοιχείο της εθνικής σύγκρουσης σε κάθε πολιτική κινητοποίηση. Η χρεοκοπία των συνδικάτων (συνδεδεμένα και αυτά με κλίκες της «ολιγαρχίας» και αποφεύγοντας κάθε κινηματική υπεράσπιση των εργατικών συμφερόντων), συνέβαλε στην ακόμα στενότερη διαπλοκή των εθνικών διαφοροποιήσεων με τις πολιτικές αντιπαραθέσεις.

Το κίνημα του Μαϊντάν: φασιστικό πραξικόπημα ή λαϊκή εξέγερση;

Πάνω σ’ αυτό το έδαφος ανταγωνισμών και συγκρούσεων, κανένα τμήμα της άρχουσας τάξης δεν μπόρεσε να διαμορφώσει μία στρατηγική κοινά αποδεκτή από ολόκληρη την αστική τάξη, που θα έπειθε ότι μπορεί να βγάλει τη χώρα από την παρατεταμένη οικονομική κρίση. Η κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς αποτελούσε την πολιτική αντανάκλαση αυτής της αδυναμίας και της αναποφασιστικότητας για την πορεία της ουκρανικής οικονομίας ανάμεσα στον ευρωπαϊκό και τον ρώσικο ιμπεριαλισμό. Η οικονομικά πιο συμφέρουσα

συμφωνία που πρότεινε η Ρωσία στην κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς εξασφάλιζε επί της ουσίας τη διατήρηση της ουκρανικής βιομηχανίας ως δυτικό παράρτημα της ρωσικής βιομηχανίας, αλλά για τους καπιταλιστές της δυτικής Ουκρανίας θα περιορίζονταν οι δυνατότητες μεγαλύτερων ανοιγμάτων στην ΕΕ. Οι συμφωνίες που πρότεινε η ΕΕ από την άλλη, θα σήμαιναν συρρίκνωση της βιομηχανίας στα ανατολικά, προκειμένου να «εκσυγχρονιστεί» και να γίνει πιο «ανταγωνιστική».
Στην πραγματικότητα το οικονομικό κέρδος από τη μια ή την άλλη συμφωνία δεν αποτέλεσε το βασικό κριτήριο για τον κόσμο που κατέβηκε να διαδηλώσει στις αρχές του κινήματος του Μαϊντάν. Στο κίνημα αυτό, στο οποίο συμμετείχαν κατά πλειοψηφία (αλλά όχι μόνο) οι Ουκρανοί των δυτικών περιοχών, το βασικό και αρχικό κίνητρο ήταν ο φόβος για τους κινδύνους που εγκυμονούνταν από την στενότερη οικονομική και πολιτική εξάρτηση από τον ρώσικο ιμπεριαλισμό και ο φόβος της ενίσχυσης των αυταρχικών χαρακτηριστικών του κράτους των «ολιγαρχών» από τη μια, ενώ από την άλλη υπήρχαν οι αυταπάτες ότι η σύνδεση με την ΕΕ (εκτός του ότι θα λειτουργούσε ως αντίβαρο στις πιέσεις της Ρωσίας) θα διαμόρφωνε μία προοπτική εκδημοκρατισμού και ανόδου του βιοτικού επιπέδου, στα πρότυπα και στα επίπεδα των ευρωπαϊκών κοινωνιών (7).

Η καταστολή με την οποία αντιμετώπισε η κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς τις πρώτες κινητοποιήσεις, ώθησε πολύ περισσότερο κόσμο να κινητοποιηθεί, ζητώντας τώρα πια την ανατροπή της κυβέρνησης. Από αυτό το σημείο και μετά, το Μαϊντάν απέκτησε το χαρακτήρα της μαζικής εξέγερσης.

Φυσικά, αυτά τα κίνητρα διαμορφώνονταν στο έδαφος μιας χρόνιας δυσαρέσκειας που τροφοδοτούνταν από την παρατεταμένη λιτότητα, τη φτώχια, τους πενιχρούς μισθούς και την ανεργία που μαστίζουν τη συντριπτική πλειοψηφία των λαϊκών μαζών (και εδώ όμως με γεωγραφικές διαφοροποιήσεις: η κατάσταση αυτή είναι πολύ πιο οξυμένη στα δυτικά), και όλα αυτά, μέσα σε ένα αυταρχικό και αντιδημοκρατικό πολιτικό πλαίσιο. Από αυτή την άποψη το Μαϊντάν αποτέλεσε την ουκρανική παραλλαγή των εξεγέρσεων που ξέσπασαν τα τελευταία χρόνια έχοντας ως βασική μορφή κινητοποίησης τις καταλήψεις πλατειών και δημοσίων χώρων.

Σε όλη την περίοδο από το 2008 μέχρι σήμερα αναπτύχθηκαν μαζικά κοινωνικά κινήματα σαν αποτέλεσμα της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης. Το κίνημα των πλατειών στην Ισπανία, οι πλατείες και οι γενικές απεργίες στην Ελλάδα, το Occupy Wall Street στις ΗΠΑ, η αραβική άνοιξη, το κίνημα στην πλατεία Ταξίμ. Όπου τα κινήματα αυτά αναπτύχθηκαν σε χώρες με αριστερή και εργατική παράδοση (Ελλάδα, Ισπανία, Τυνησία, Τουρκία) μπόρεσαν να επηρεάσουν καταλυτικά τις πολιτικές εξελίξεις με την ανάδειξη των εργατικών και λαϊκών

αιτημάτων. Όπου όμως οι παραδόσεις της αριστεράς και του εργατικού κινήματος ήταν σχετικά αδύναμες ή απούσες, τότε τα μαζικά λαϊκά κινήματα, είτε δεν μπόρεσαν να σταθεροποιήσουν την αρχική επιτυχία τους απέναντι στα καθεστώτα (Αίγυπτος), είτε την δυναμική τους την «απήγαγαν» πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις εχθρικές προς τα εργατικά και λαϊκά συμφέροντα (Τζιχαντιστές στη Συρία, ακροδεξιοί και φασίστες στο κίνημα της πλατείας Μαϊντάν στην Ουκρανία.

Στις περισσότερες από αυτές τις εξεγέρσεις οι κοινωνικές δυνάμεις οι οποίες κινητοποιηθήκαν μαζικά και εξαρχής, ήταν η νεολαία, τα εξατομικοποιημένα τμήματα της εργατικής τάξης και τα φτωχοποιημένα μικροαστικά στρώματα. Οι καταλήψεις των πλατειών και των δημοσίων χώρων αποτέλεσαν σε όλες τις περιπτώσεις μία προσπάθεια συγκρότησης μορφών αυτοοργάνωσης. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις τα αιτήματα των εξεγερμένων έπαιρναν βασικά πολιτικό χαρακτήρα (ενάντια στον αυταρχισμό και υπέρ της διεύρυνσης των δημοκρατικών πλαισίων λειτουργίας του κράτους), ενώ τα οικονομικά αιτήματα κατείχαν δευτερεύουσα θέση ή απουσίαζαν καθώς επικρατούσε η πεποίθηση ότι αυτά έπονται και είναι συνέπεια μιας πολιτικής αλλαγής. Η περίπτωση του κινήματος των πλατειών στην Ελλάδα παρουσιάζει τις περισσότερες διαφοροποιήσεις στην παραπάνω εικόνα, επειδή το ειδικό βάρος του οργανωμένου εργατικού κινήματος και της αριστεράς ήταν εξαρχής πολύ μεγάλο, αλλά και επειδή το κίνημα των πλατειών αποτέλεσε την κορύφωση μιας κινηματικής διαδικασίας που αναπτύσσονταν ολόκληρη τη δεκαετία του 2000. Πάντως και στην περίπτωση της Ελλάδας, το κίνημα πήρε τα χαρακτηριστικά μαζικής εξέγερσης, όταν πολλές χιλιάδες εξατομικοποιημένοι εργαζόμενοι, νεολαίοι και φτωχοί μικροαστοί, συναντήθηκαν με ένα μαχητικό εργατικό κίνημα κατά τη διάρκεια δύο γενικών απεργιών.

Το κίνημα του Μαϊντάν, καθορίστηκε από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις αντιφάσεις της ουκρανικής κοινωνίας: απουσία οργανωμένου εργατικού κινήματος και παράδοσης εργατικών κινητοποιήσεων• απουσία αξιόπιστων και αριθμητικά σημαντικών δυνάμεων της αριστεράς• κυριαρχία της πολιτικής από τις ενδοαστικές συγκρούσεις με τη μορφή της φιλο-ρωσικής ή της φιλο-ΕΕ προοπτικής και έκφρασής τους με όρους αντιπαράθεσης εθνικών ομάδων• ισχυρή παρουσία ακροδεξιάς και νεοναζί. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθούν ως καταλυτικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση των πολιτικών χαρακτηριστικών του κινήματος του Μαϊντάν, ο ρόλος του ΚΚΟυ δηλαδή του μεγαλύτερου κόμματος της Αριστεράς (αυτό που ο κόσμος θεωρούσε αριστερά) ως στυλοβάτη της κυβέρνησης του Γιανουκόβιτς σε όλες τις βασικές της πολιτικές επιλογές και μέχρι το τέλος, όταν εντάθηκε η καταστολή εναντίον των διαδηλωτών• τα αισθήματα φόβου για τη Ρωσία, που κλιμακώνονται από την εναντίωση στον ρώσικο ιμπεριαλισμό, μέχρι την φασιστική ιδεολογία του ακραίου ουκρανικού

εθνικισμού και του αντιρωσικού ρατσισμού(8) .

Για ένα μεγάλο τμήμα της αριστεράς (κυρίως στην Ελλάδα) το κίνημα του Μαϊντάν «καταδικάζεται» ως η κοινωνική βάση εκδήλωσης ενός φασιστικού πραξικοπήματος, παρ' όλο που οι περισσότεροι αναγνωρίζουν ότι είχε ως κοινωνική αιτία εκδήλωσής του τον αυταρχισμό και τη διαφθορά της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς (ζητήματα που συνιστούν προβλήματα δημοκρατίας) καθώς και την εναντίωση στον ρώσικο ιμπεριαλισμό. Αυτή φαίνεται να είναι και η θέση της ουκρανικής αντικαπιταλιστικής οργάνωσης Μπορότμπα, που διευκρίνισε από την αρχή, ότι η πλειοψηφία του κόσμου δεν ήταν φασίστες και ότι τα κίνητρά του ήταν δίκαια: «Στο τέλος του 2013, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν κατά του διεφθαρμένου καθεστώτος του Γιανουκόβιτς. Φυσικά, δεν ήταν όλοι οι διαδηλωτές του Maidan [πλατεία Ανεξαρτησίας, Κιέβου] ακροδεξιοί [όπως ισχυρίστηκαν ορισμένοι αντιδραστικοί προπαγανδιστές – όπως ο περίφημος ρώσος τηλεπαρουσιαστής Κυσύλιεφ]. Κάτω από τη σημαία του αγώνα ενάντια σε μια μισητή κυβέρνηση συγκεντρώθηκαν άνθρωποι διαφορετικών πεποιθήσεων.(9)»

Στην ταξική πάλη η αναγνώριση ότι τα κίνητρα ενός κινήματος είναι δίκαια δεν έχει νομικές ή ηθικό-θρησκευτικές συνέπειες, αλλά πολιτικές. Εάν ένα κίνημα έχει δίκαια κίνητρα, τότε αυτό αποτελεί υποχρεωτικά πεδίο παρέμβασης της αριστεράς. Πρέπει να επιμείνουμε στον όρο υποχρεωτικά. Η αριστερά δεν δημιουργεί τα κινήματα (το πολύ-πολύ, εάν είναι δυνατή, να συμβάλει στην εκδήλωσή τους) αλλά τα κινήματα είναι το μόνο πεδίο στο οποίο μπορούν οι ταξικές πολιτικές να αποκτήσουν υλική υπόσταση, να συμβάλουν στην ανάπτυξη αυτών των κινημάτων, στην εμβάθυνση των στόχων τους, στην ανάπτυξη της συνειδητοποίησης των εξεγερμένων μαζών και – εν τέλει – σε μία νικηφόρα έκβαση, δηλαδή στην επίτευξη των δίκαιων στόχων αυτών που κινητοποιούνται. Τα κινήματα και οι εξεγέρσεις ποτέ δεν μιλάνε με μια μόνο φωνή και πολλές φορές μπορεί να μην μιλάνε και καθόλου, δηλαδή να μην είναι σε θέση να διατυπώσουν αιτήματα, πολιτικό πρόγραμμα, σαφή στοχοθεσία κτλ. Αυτό γίνεται πάντοτε από εκείνα τα «συνειδητά» τμήματα (δηλαδή οργανωμένες δυνάμεις που ξέρουν τι θέλουν), τα οποία μέσα στις δεδομένες συνθήκες, καταφέρνουν να ηγεμονεύσουν επάνω σε ολόκληρο το κίνημα.

Τι σημαίνει όμως «να ηγεμονεύσουν»; Μπορεί να σημαίνει μια σειρά διαφορετικών και αντιφατικών διαδικασιών: να ηγεμονεύσουν κερδίζοντας επιρροή και πλειοψηφία μέσα στα μαζικά όργανα που δημιουργεί το κίνημα• να ηγεμονεύσουν απλώς και μόνο επειδή είναι η μόνη οργανωμένη φωνή μέσα σε μια άμορφη, άφωνη και άβουλη μάζα που δεν έχει ακόμα διαμορφώσει δικά της όργανα έκφρασης• να εκμεταλλευτούν το χαμηλό επίπεδο της μέσης συνείδησης του κινήματος για να μην επιτρέψουν να εκδηλωθούν άλλες φωνές (με τη βία, με

αποκλεισμούς κτλ) – αυτή είναι και η περίπτωση του κινήματος του Μαϊντάν.

Οι φασίστες του Σβομπόντα και του Δεξιού Τομέα αποτέλεσαν εξαρχής μια συμπαγή και αριθμητικά σημαντική μειοψηφία (επηρεάζοντας πιθανόν περίπου το 1/4 των ανθρώπων που κινητοποιούνταν)(10).Αποτέλεσαν όμως την μόνη οργανωμένη πολιτική δύναμη, καταφέρνοντας να εκδιώξουν με τη βία ή να περιθωριοποιήσουν τις αριστερές και αναρχικές ομάδες που επιχείρησαν να παρέμβουν. Κατάφεραν να διεισδύσουν και να ελέγξουν τις πρωτόλειες προσπάθειες δημιουργίας δομών αυτοοργάνωσης, εμφανίστηκαν αδιάλλακτοι απέναντι σε κάθε συμβιβασμό με την κυβέρνηση Γιανουκόβιτς και δεν επέτρεψαν να εκδηλωθούν στόχοι οι οποίοι θα μπορούσαν να βρουν ανταπόκριση και στις εργαζόμενες μάζες της ανατολικής Ουκρανίας(11) . Αντιθέτως, η όλο και πιο έντονη κυριαρχία του ουκρανικού εθνικισμού, καθιστούσε δύσκολη αυτή την δυνατότητα(12) .

Θα μπορούσε να υπάρξει μια άλλη κατάληξη; Εάν η αριστερά στην Ουκρανία ήταν πιο δυνατή (υπόθεση η οποία προϋποθέτει ότι το ΚΚΟυ θα ήταν ένα τυπικό αριστερό ρεφορμιστικό κόμμα της αντιπολίτευσης) και εάν υπήρχε μια ορατή αντικαπιταλιστική αριστερά με βαθύτερες ρίζες μέσα στους μαζικούς χώρους και στα συνδικάτα, με επεξεργασμένες τακτικές ενιαίου μετώπου κτλ η οποία θα μπορούσε να παρέμβει με μεγαλύτερες αξιώσεις, για να προσπαθήσει να καθορίσει τα συνθήματα, τα αιτήματα και τα γενικά πολιτικά χαρακτηριστικά της εξέγερσης του Μαϊντάν, τότε η κατεύθυνση που θα έπαιρνε το κίνημα θα μπορούσε να είναι διαφορετική.

Όμως δεν μπορούμε να εξαρτάμε το δίκαιο μιας εξέγερσης, από το εάν είναι ή δεν είναι σε θέση η αριστερά να παρέμβει και να την καθορίσει γιατί τότε θα καταλήγαμε στην εξής παράλογη διατύπωση: Εάν η αριστερά στην αρχή του κινήματος ήταν αυτή που ήταν με τις συγκεκριμένες δυνατότητες και αδυναμίες παρέμβασης (οι οποίες οφείλονταν σε αντικειμενικές συνθήκες και όχι σε υποκειμενικές ανεπάρκειες και λάθη-πράγμα καθόλου σίγουρο) τότε, πολύ απλά, οι λαϊκές μάζες της Ουκρανίας δεν θα έπρεπε να εξεγερθούν ενάντια στην κοινωνική αδικία, μέχρις ότου να δυναμώσει, μέσα σε συνθήκες ηρεμίας, μία αριστερά ικανή να διευθύνει εξεγέρσεις. Και στην περίπτωση που εξεγείρονταν χωρίς να έχει προλάβει η αριστερά να προετοιμαστεί γι’ αυτό, τότε η εξέγερση καθίσταται αντικειμενικά αντιδραστική πράξη.

Εάν όμως θεωρηθεί δίκαιος ο χαρακτήρας των κινήτρων του κινήματος του Μαϊντάν, τότε θα πρέπει να υπάρξει και ένας προβληματισμός επάνω στο εξής ζήτημα: είναι δυνατόν τα δίκαια κίνητρα ενός κινήματος να «χωρέσουν» μέσα σε φασιστικά προγράμματα και να εκφραστούν τελικά από την φασιστική πτέρυγα που αναπτύχθηκε μέσα σ’ αυτό το κίνημα;

Εάν τα κίνητρα του κινήματος δημιουργούνταν από τον αυταρχισμό, τη λιτότητα, τη φτώχεια, την επίθεση στα κοινωνικά δικαιώματα, τη διαφθορά, τον ρώσικο ιμπεριαλισμό..., τότε θα πρέπει να δεχτούμε, είτε ότι οι φασίστες είναι σε θέση να ικανοποιήσουν αυτά τα αιτήματα (οπότε δεν είναι φασίστες), είτε ότι ο κόσμος που κινητοποιήθηκε γι' αυτά τα αιτήματα, είναι αυτή τη στιγμή (και αισθάνεται) προδομένος και εξαπατημένος από τα πολιτικά του κόμματα, τα οποία συνεργάστηκαν με τους φασίστες και εμπόδισαν την επίτευξη των στόχων για τους οποίους αυτός κινητοποιήθηκε. Εάν «εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν κατά του διεφθαρμένου καθεστώτος του Γιανουκόβιτς» (Borotba), τότε, αυτή τη στιγμή, η αριστερά θα έπρεπε να καλεί αυτόν τον κόσμο να ξανακατέβει στους δρόμους και τις πλατείες για να συνεχίσει τον αγώνα του ενάντια στη διαφθορά, τον αυταρχισμό, τη λιτότητα κτλ., αλλά και για να ανατρέψει και την νέα κυβέρνηση δεξιάς-φασιστών.
Δυστυχώς καμιά αριστερά δεν το κάνει αυτό, απ' ότι φαίνεται.

Ένα τμήμα της αριστεράς και του αναρχικού χώρου θεώρησε ότι το πιο σημαντικό και κρίσιμο ζήτημα ήταν η ανατροπή της αυταρχικής κυβέρνησης Γιανουκόβιτς και η απόκρουση του ρωσικού ιμπεριαλισμού. Απέναντι σε αυτούς τους στόχους ήταν διατεθειμένο να κάνει – και έκανε – όλες τις υποχωρήσεις και τους συμβιβασμούς, τους οποίους θεώρησε αναγκαίους, προκειμένου να μην διαρραγεί το αντικυβερνητικό μέτωπο που είχε δημιουργηθεί. Δηλαδή, θεώρησε ότι ο φασισμός και ο ιμπεριαλισμός ΗΠΑ-ΕΕ ήταν το «μικρότερο κακό» στη συγκεκριμένη περίπτωση, το οποίο μπορούσε είτε να αγνοήσει, είτε να διορθώσει αργότερα. Φυσικά αυτό το αργότερα θα μετατοπίζεται όλο και περισσότερο, όσο οξύνεται η ουκρανική κρίση, και γι' αυτό, αυτό το κομμάτι της αριστεράς υπερασπίζεται αυτή τη στιγμή την «νομιμότητα» της επιβεβλημένης από τους φασίστες κυβέρνησης του Κιέβου και θωρεί ότι η ανατροπή της από ένα λαϊκό κίνημα θα ευνοήσει τον ρώσικο ιμπεριαλισμό. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι οι εξεγερμένοι στα ανατολικά είναι πράκτορες του ρωσικού ιμπεριαλισμού. Πρόκειται για απαράδεκτη συνθηκολόγηση με την φιλελεύθερη δεξιά και τους φασίστες.
Από την άλλη πλευρά, ένα άλλο τμήμα της αριστεράς προσανατολίστηκε αποκλειστικά στο αντι-Μαϊντάν κίνημα.

Το κίνημα στα ανατολικά: αντιφασισμός και εθνικισμός

Αυτό που απ' ότι φαίνεται έδωσε ιδιαίτερη δυναμική στους φασίστες του Σβομπόντα και του Δεξιού Τομέα, ήταν η αδιάλλακτη στάση που κράτησαν, επιμένοντας στην ανατροπή του Γιανουκόβιτς, όταν τα άλλα δεξιά κόμματα είχαν προχωρήσει σε συμφωνία συγκυβέρνησης με το κόμμα του(13) . Εύκολα μπορούμε να καταλάβουμε, ότι μία κυβέρνηση η οποία

εξαπέλυσε μια καταστολή αυτής της κλίμακας, δεν μπορεί να συνεχίσει να γίνεται αποδεκτή από αυτούς που συγκρούστηκαν μαζί της. Δυστυχώς, οι φασίστες σε αυτή την περίπτωση, κατάφεραν να μπουν επικεφαλής του κινήματος. Όμως, ο καθοριστικός παράγοντας ήταν, ότι μόνο οι φασίστες μέσα σε ολόκληρο το κίνημα ήταν οπλισμένοι και μπορούσαν να επιβάλουν την δικιά τους πολιτική λύση. Αυτό δεν σημαίνει ότι έκαναν ένοπλο πραξικόπημα στο οποίο τα άλλα δεξιά κόμματα αναγκάστηκαν να πειθαρχήσουν. Η κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς έπεσε, επειδή οι διαδηλωτές αρνούνταν να εγκαταλείψουν τις πλατείες και τους δημόσιους χώρους.

Μετά την πτώση του Γιανουκόβιτς, η οποιαδήποτε νέα κυβέρνηση θα είχε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, ότι το μεγαλύτερο τμήμα του κρατικού μηχανισμού – κυρίως ο κατασταλτικός μηχανισμός – στελεχωνόταν από ανθρώπους του κόμματος Γιανουκόβιτς, και ως εκ τούτου δεν μπορούσε να ελεγχθεί άμεσα(14) . Οι φασίστες ήρθαν να προσφέρουν στη νέα κυβέρνηση – εκβιάζοντάς την με τη βαρύτητα της προσφοράς τους – τις ένοπλες παραστρατιωτικές τους ομάδες, για να χρησιμοποιηθούν για την επιβολή της τάξης.

Κυρίως όμως, οι φασίστες αναδείχτηκαν σε ρυθμιστές του πολιτικού σκηνικού, μέσα στις συνθήκες της όξυνσης της πολιτικής κρίσης που προκάλεσε η ανατροπή του Γιανουκόβιτς και της ανάγκης της άρχουσας τάξης για πολιτική σταθερότητα, προκειμένου η νέα κυβέρνηση να μπορέσει να προχωρήσει στην υπογραφή της συμφωνίας με την ΕΕ. Χωρίς το Σβομπόντα, δεν θα μπορούσαν τα δύο δεξιά κόμματα, Ουντάρ και Πατρίδα (τα οποία συγκεντρώνουν ποσοστό μόνο 39.52% – δηλαδή, 3.66% λιγότερο από το 43.18% που άθροισαν το Κόμμα των Περιφερειών με το ΚΚΟυκ.), να εξασφαλίσουν έναν όγκο κοινοβουλευτικών δυνάμεων (49.97% μαζί με το Σβομπόντα), καθοριστικό για να πιεστούν ανεξάρτητοι βουλευτές και βουλευτές που έφυγαν από το Κόμμα Περιφερειών να στηρίξουν τη νέα κυβέρνηση. Ταυτόχρονα, με την είσοδο των φασιστών στην κυβέρνηση, τα δεξιά κόμματα επιχειρούν να εξαλείψουν το πρόβλημα μιας ανοιχτής αντιπολίτευσης στα δεξιά τους, στην κρίσιμη κατάσταση στην οποία έχει βρεθεί ο ουκρανικός καπιταλισμός.

Η συμμετοχή στην κυβέρνηση φασιστών των οποίων το βασικό τους χαρακτηριστικό είναι ο ακραίος αντιρωσικός ρατσισμός προκάλεσε εξαρχής φόβο στους Ρώσους των ανατολικών και νοτίων περιοχών της Ουκρανίας. Εξάλλου, οι φασίστες επιχείρησαν από τις πρώτες μέρες να ξεκινήσουν μια επίθεση εναντίον των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και να τρομοκρατήσουν τις ανατολικές περιοχές εισβάλλοντας και καταλαμβάνοντας δημόσια κτίρια.

Οι πρώτες μαζικές αντιδράσεις στις ανατολικές περιοχές εκδηλώθηκαν για την αποτροπή

αυτού του κινδύνου (Χάρκοβο, Οδησσός, Ντονέτσκ κτλ) και πήραν την μορφή συγκρούσεων με τους φασίστες στο δρόμο(15) . Τα αντιφασιστικά αιτήματα πολύ γρήγορα συνδέθηκαν με το αίτημα να πέσει η κυβέρνηση του Κιέβου, με αιτήματα ενάντια στην πολιτική λιτότητας και απολύσεων που ετοιμάζει η νέα κυβέρνηση και με αιτήματα για περισσότερα δικαιώματα των μειονοτήτων(16) . Γι' αυτό και σ' αυτή τη φάση το κίνημα στα ανατολικά φάνηκε να αναπτύσσει μια σημαντική πολιτική και κοινωνική δυναμική: πραγματοποιήθηκαν απεργίες σε ανθρακωρυχεία(17) και εργατικές διαδηλώσεις, ενώ ήταν συχνό φαινόμενο οι στρατιώτες που έστελνε η κυβέρνηση του Κιέβου για να καταστείλουν το κίνημα, να εκδηλώνουν απειθαρχία, να αρνούνται να χτυπήσουν τους διαδηλωτές και σε αρκετές περιπτώσεις να περνάνε με την πλευρά των διαδηλωτών. Ταυτόχρονα άρχισαν να εκδηλώνονται αντιπολεμικές κινήσεις στη δυτική Ουκρανία κυρίως από γυναίκες, συγγενείς των στρατιωτών που στέλνονταν να πολεμήσουν στα ανατολικά(18) .

Όμως και μέσα στο κίνημα που εκδηλώθηκε στην ανατολική Ουκρανία υπήρχαν σοβαρές αντιφάσεις που λειτουργούσαν ανασχετικά στην ανάπτυξή του.
Παρά τα αντιφασιστικά και αντικυβερνητικά του χαρακτηριστικά σε αυτή τη φάση, επρόκειτο για ένα κίνημα, του οποίου οι αποστάσεις από την ανατραπείσα κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς και από το Κόμμα των Περιφερειών δεν ήταν σαφείς. Το όνομα που υιοθέτησε (Αντι-Μαϊντάν), έδειχνε να είναι ταυτόχρονα ενάντια στην κυβέρνηση του Κιέβου, αλλά και ενάντια στο κίνημα που ανέτρεψε την διεφθαρμένη και αυταρχική κυβέρνηση της κλίκας των «ολιγαρχών» γύρω από τον Γιανουκόβιτς (πχ. συνθήματα υπέρ της Μπερκούτ, της αστυνομίας του καθεστώτος Γιανουκόβιτς, φωνάχτηκαν αρκετές φορές στις διαδηλώσεις στα ανατολικά).

Έτσι όμως, δεν υπήρχε περίπτωση να δημιουργηθούν προϋποθέσεις ενότητας με τις λαϊκές μάζες της δυτικής Ουκρανίας (η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων υποστήριζε την εξέγερση που ανέτρεψε τον Γιανουκόβιτς), ενάντια στη νέα κυβέρνηση και τις φασιστικές συμμορίες. Αυτή η αδυναμία να επεκταθεί το αντικυβερνητικό-αντιφασιστικό κίνημα σε ολόκληρη τη χώρα, αύξησε την αυταπάτη ότι τη λύση θα τη δώσει η Ρωσία, η οποία δεν θα αφήσει αβοήθητο τον αδερφό ρωσικό πληθυσμό της Ουκρανίας(19) . Όσο περισσότερο αυτή η αυταπάτη έπαιρνε πολιτικά χαρακτηριστικά και εξαπλώνονταν μέσα στο κίνημα, τόσο μειώνονταν οι δυνατότητες της ενότητας των λαϊκών μαζών ανατολικής και δυτικής Ουκρανίας.

Γιατί, μεγάλο μέρος των Ουκρανών, θεώρησε εξαρχής τη στάση της Ρωσίας επιθετική και ιμπεριαλιστική εναντίον της χώρας τους. Η κατάληψη της Κριμαίας από ρωσικά στρατεύματα και η προσάρτηση της στη Ρωσία με ένα δημοψήφισμα παρωδία, επιβεβαίωσε

τους φόβους για τις προθέσεις του ρώσικου ιμπεριαλισμού. Στη συνέχεια, καθώς μέσα στο κίνημα στα ανατολικά κυριάρχησε ο στόχος της απόσχισης, αντί του αρχικού στόχου για περισσότερα δικαιώματα αυτονομίας των ανατολικών περιοχών, ο φόβος των Ουκρανών για τον ρωσικό ιμπεριαλισμό έγινε πιο έντονος και φυσικά αυξήθηκαν οι δυνατότητες πολιτικής χειραγώγησης αυτού του φόβου από την εθνικιστική δεξιά και τους φασίστες της δυτικής Ουκρανίας.

Η υποχώρηση των αντιφασιστικών και αντικυβερνητικών αιτημάτων μέσα στο κίνημα στο Ντόνμπας αντανακλά την περιορισμένη δυναμική της αριστεράς που παρεμβαίνει σ' αυτό και εξελίχθηκε παράλληλα με την ανάδειξη μιας ηγεσίας με εθνικιστικά, δεξιά και ακροδεξιά χαρακτηριστικά. Μερικά παραδείγματα.

Ο Ιγκόρ Στρελκόφ (Ιγκόρ Γκίρκιν το πραγματικό του όνομα)(20) . στρατιωτικός αρχηγός των πολιτοφυλακών μέχρι τον Αύγουστο, είναι πρώην στέλεχος της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας (FSB) της Ρωσίας, πολέμησε στην Υπερδνειστερία και την Τσετσενία και επίσης ως εθελοντής με την πλευρά των Σέρβων στον πόλεμο στην Βοσνία (έχει κατηγορηθεί μάλιστα για εμπλοκή στη σφαγή αμάχων στο Βίσεγκραντ). Είναι νοσταλγός του τσαρισμού (ίνδαλμά του είναι ο Μιχαήλ Ντροζμπόφσκι, ένας τσαρικός στρατηγός, αρχηγός των Λευκών που σκοτώθηκε σε μάχη με τον Κόκκινο Στρατό το 1919) και θέλει να καθαρίσει τη Ρωσία από τους Μπολσεβίκους, οι οποίοι… συνεχίζουν μέχρι σήμερα να κυβερνάνε τη χώρα. Υπήρξε αρθρογράφος της ρωσικής ακροδεξιάς και εθνικιστικής εφημερίδας Zavtra, την οποία διηύθυνε ο Ρώσος εθνικιστής και αντισημίτης Αλεξάντερ Προχάνοφ. Υπήρξε επίσης επικεφαλής του σώματος ασφαλείας του Κονσταντίν Μαλοφέεφ, ενός μεγαλοεπιχειρηματία, ο οποίος δραστηριοποιείται για την ανάπτυξη της ρωσικής ορθόδοξης εκκλησίας, την υποστήριξη Ευρωπαίων εθνικιστών και την ψήφιση νόμων ενάντια στους ομοφυλόφιλους(21).

Συνεργάτης αυτού του επιχειρηματία υπήρξε και ο (μέχρι τον Αύγουστο) πρωθυπουργός της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ, Αλεξάντερ Μποροντάι(22) . Ο Μποροντάι είναι κι αυτός Ρώσος και υπήρξε στρατιωτικός ανταποκριτής στον πόλεμο στην Τσετσενία για το ειδησεογραφικό πρακτορείο RIA Novosti (το οποίο ανήκε στο ρωσικό Υπουργείο Επικοινωνιών και ΜΜΕ). Αρθρογραφούσε και αυτός στην Zavtra του Προχάνοφ. Πριν πάει στο Ντονέτσκ βρέθηκε στην Κριμαία για να βοηθήσει στην προσάρτησή της από τη Ρωσία. Η μοναρχική και εθνικιστική του ιδεολογία συμπληρώνεται με θεοσοφιστικές επιρροές από τον ιδεολόγο της ρωσικής ακροδεξιάς Λεφ Γκουμίλεφ(23) .

Φυσικά ο Στρελκόφ και ο Μποροντάι αποτελούν τα πιο προβεβλημένα παραδείγματα του είδους. Στην νοτιοανατολική Ουκρανία έχουν σπεύσει από την αρχή ένας αριθμός

ακροδεξιών ατόμων και οργανώσεων από τη Ρωσία, αλλά και από άλλες χώρες. Η εθνικιστική οργάνωση των μοτοσικλετιστών «Λύκων της Νύχτας» (οι οποίοι χαίρουν της εκτίμησης του Πούτιν) πήγε από τις πρώτες μέρες για να βοηθήσει στην προσάρτηση της Κριμαίας. Και άλλες ρωσικές ακροδεξιές-εθνικιστικές ή και φασιστικές οργανώσεις πήγαν ως εθελοντές για να πολεμήσουν ενάντια στον ουκρανικό στρατό. Η «Ρωσική Εθνική Ενότητα» με 200 ενόπλους (όπως ισχυρίζεται τουλάχιστον), η «Μαύρη Εκατονταρχία», ο «Ρωσικός Ορθόδοξος Στρατός»(24) … Στην Κριμαία βρέθηκε και η ακροδεξιά εθνικιστική οργάνωση των Σέρβων «Τσέτνικ», η οποίοι στη συνέχεια εντάχτηκαν στις πολιτοφυλακές των Λαϊκών Δημοκρατιών (250 άτομα[;])(25). Το σύνολο όλων αυτών θα πρέπει να αποτελεί μία πολύ σημαντική δύναμη σε σχέση με τον αριθμό των ανατολικό-ουκρανών πολιτοφυλάκων.

Η πολιτική και ιδεολογική κυριαρχία της εθνικιστικής δεξιάς και ακροδεξιάς επάνω στο κίνημα, διαμορφώνει αυτή τη στιγμή τις πολιτικές του κατευθύνσεις και τους στόχους του, μεταξύ των οποίων, τα αντιφασιστικά, αντικυβερνητικά, και αντιολιγαρχικά αιτήματα υποβαθμίζονται(26) . Χαρακτηριστική είναι η δήλωση που έκανε ο Μποροντάι ως πρωθυπουργός της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ στις 31 Μαΐου για να καθησυχάσει τους καπιταλιστές της περιοχής: «Θα εθνικοποιηθούν εκείνες οι επιχειρήσεις που μέχρι τώρα θεωρούνταν ιδιοκτησία της Ουκρανίας. Απλά περνούν από χέρι σε χέρι. Ό,τι ήταν κρατικό θα παραμείνει κρατικό στη Λαϊκή Δημοκρατία του Donetsk. Είναι φυσικό και λογικό.» Και για τις επιχειρήσεις των μεγάλων ολιγαρχών (κυρίως του Ρινάτ Αχμέτοφ) για τις οποίες διατυπώθηκαν αιτήματα κρατικοποίησης από το κίνημα, ο πρωθυπουργός δήλωσε: «Δεν υπάρχει θέμα εθνικοποίησής τους. Δεν έχουμε τίποτα κοινό με τους κομμουνιστές, οι οποίοι παίρνουν στα χέρια τους κάτι και το εθνικοποιούν. Σεβόμαστε το νόμο για την ιδιωτική ιδιοκτησία.»(27)

Αυτές οι πολιτικές κατευθύνσεις που πήρε το κίνημα στα ανατολικά έχουν αποτυπωθεί και στο συνταγματικό κείμενο του Ντονέτσκ (Σύνταγμα της Λαϊκής Δημοκρατίας του Donetsk)(28). Στο κείμενο αυτό διακηρύσσεται ότι ο στόχος είναι η «δημιουργία ενός κυρίαρχου και ανεξάρτητου κράτους, προσανατολισμένου προς την παλινόρθωση ενός ενιαίου χώρου κουλτούρας και πολιτισμού του Ρωσικού Κόσμου, πάνω στη βάση των κοινωνικών θρησκευτικών, πολιτισμικών και ηθικών παραδοσιακών αξιών του, στην προοπτική της προσχώρησης στην Μεγάλη Ρωσία, διάδημα των εδαφών του Ρωσικού Κόσμου.»
«Η εγκαθίδρυση της ανεξάρτητης πολιτείας του Ντονέτσκ, βασίζεται στις παραδοσιακές αξίες, του ρωσικού πολιτισμού και έχει σαν σκοπό να ενσωματωθεί στον ευρύτερο ρωσικό χώρο, ως κομμάτι του ρωσικού πολιτισμού.»
«Οι δημόσιες αρχές και υπηρεσίες στη Δημοκρατία του Ντονέτσκ κατά την διεξαγωγή των

καθηκόντων τους πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους και να σέβονται τις αρχές και τις παραδόσεις του ρωσικού κόσμου και πολιτισμού.»

Όλα τα παραπάνω δηλώνουν με σαφήνεια, ότι οι πληθυσμοί οι οποίοι δεν είναι φορείς «των παραδόσεων του ρωσικού πολιτισμού» θα ζουν σε ένα κράτος το οποίο θα τους αντιμετωπίζει σαν απειλή αλλοίωσης της υπόστασής του και θα υφίστανται διακρίσεις.

Επίσης κεντρική θέση σε αυτό το κράτος θα έχει η ρωσική εκκλησία:

«Η ιστορική εμπειρία και κληρονομία της ρωσικής ορθόδοξης εκκλησίας είναι αναγνωρισμένες και σεβαστές, καθώς και οι διεθνείς θέσεις της.» «... η ομολογία της πίστης στην ορθοδοξη ανατολική εκκλησία είναι και η αναγνώριση του ρωσικού κόσμου.» «Στη Λαϊκή Δημοκρατία του Ντόνετσκ επίσημη και επικρατούσα θρησκεία είναι η ορθόδοξη ανατολική, που εκπροσωπείται από το ρωσικό Πατριαρχεία στη Μόσχα.» «Η ορθόδοξη ανατολική εκκλησία θεωρείται πυλώνας του ρωσικού πολιτισμού και του ρωσικού κόσμου.» «Υπάρχει ελευθερία της πίστης, σε οποιαδήποτε θρησκεία, ακόμα και στην μη πίστη, όμως, τίποτα δεν απαγορεύει στη Δημοκρατία του Ντονέτσκ να ασκήσει κάθε νόμιμο δικαίωμα και να προστατέψει τον πληθυσμό από θρησκευτικές σκέτες.»

Έτσι λοιπόν η εκκλησία της Μόσχας την οποία ακολουθεί μόνο η πλειοψηφία των Ρώσων των ανατολικών περιοχών (και όχι οι ρωσόφωνοι Ουκρανοί) θα είναι η κυρίαρχη θρησκεία, συνδεδεμένη με το κράτος, το οποίο θα μπορεί επιπλέον να θέτει περιορισμούς ή ακόμα και να απαγορεύει την ελεύθερη θρησκευτική έκφραση της πλειοψηφίας των πολιτών.

Με τον ίδιο αντιδραστικό τρόπο αντιμετωπίζονται και τα δικαιώματα των γυναικών και των ομοφυλόφιλων:
Κατοχυρώνεται συνταγματικά η απαγόρευση των αμβλώσεων καθώς: «Η αναγνώριση, παρατήρηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Δημοκρατία του Ντονέτσκ γίνεται από τη στιγμή της σύλληψης.» Και: «Οι βασικές ελευθερίες και δικαιώματα ανήκουν σε όλους από τη στιγμή της σύλληψης τους.»

Επίσης το κράτος δεσμεύεται συνταγματικά ότι θα καταδιώκει τους ομοφυλόφιλους, καθώς: «Η Λαϊκή Δημοκρατία του Ντονέτσκ δεν αναγνωρίζει καμία ένωση μεταξύ ατόμων του ίδιου φίλου και δεν τις επιτρέπει, κάθε τέτοια σχέση θα διώκεται», ενώ μόνο μία σχέση μπορεί να γίνει αποδεκτή καθώς: «Το κράτος στηρίζει την παραδοσιακή οικογένεια ως την ένωση του άντρα και της γυναίκας.»

Το «Σύνταγμα του Ντονέτσκ» δεν αφήνει περιθώρια για να πιστέψει κανείς ότι κινδυνεύει η ατομική ιδιοκτησία των ολιγαρχών: «Στη Δημοκρατία του Ντονέτσκ, όλες οι μορφές ιδιοκτησίας αναγνωρίζονται και προστατεύονται, η ιδιωτική, η κρατική, η δημοτική και άλλες μορφές ιδιοκτησίας.» «Το δικαίωμα στην ιδιωτική περιουσία είναι προστατευμένο από το νόμο.» «Όλοι έχουν το δικαίωμα να εκμεταλλευτούν ελεύθερα τις ικανότητες τους και την ιδιοκτησία τους για επιχειρηματική δραστηριότητα που δεν την απαγορεύει ο νόμος.» «Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται από το νόμο.»

Αν εγγυάται κάτι αυτό το κείμενο, είναι η προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας των μεγάλων καπιταλιστών. Γι' αυτό, όλο και περισσότερες ηγετικές θέσεις στις Λαϊκές Δημοκρατίες και στο κίνημα καταλαμβάνονται από «άτομα γνωστά για τις διασυνδέσεις τους με τους ολιγάρχες»(29) κι από στελέχη που προέρχονται από το διεφθαρμένο Κόμμα των Περιφερειών, το οποίο όταν ξεκίνησαν οι κινητοποιήσεις στα ανατολικά ήταν απαξιωμένο και δεν συμμετείχε.

Οι δύο Λαϊκές Δημοκρατίες, του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ, έχουν συμφωνήσει σε μία κοινή προοπτική, δημιουργίας του κράτους της Νοβοροσίας (Νέα Ρωσία), γεωγραφικός/διοκητικός όρος που είχε χρησιμοποιηθεί πριν από την επανάσταση του 1917 για τα εδάφη της ανατολικής και της νότιας Ουκρανίας και την Υπερδεινστερία. Όχι μόνο οι παραπάνω περιοχές, αλλά και η Ουκρανία και η Λευκορωσία θα επανενωθούν «σε ένα ενιαίο βιώσιμο κράτος, υπό την προϋπόθεση ενός σλαβικού εθνικού πυρήνα» (σύμφωνα με τον Μποροντάι και τον Στρελκόφ)(30).

Μέσα σε αυτό το κυρίαρχο πολιτικό πλαίσιο μπορεί να βρει κανείς αναφορές και σύμβολα τα οποία προέρχονται από την σοβιετική περίοδο της ουκρανικής ιστορίας, τα οποία συνήθως εκλαμβάνονται ως απόδειξη της μειοψηφικής παρουσίας μίας αριστερής διάθεσης. Όμως στην πραγματικότητα η σύγχρονη ρωσική ακροδεξιά έχει εντάξει στον πολιτικό της λόγο και πτυχές της σταλινικής περιόδου, κυρίως ό,τι σηματοδοτεί τη συνέχεια του μεγαλορώσικου εθνικισμού από την τσαρική στην σταλινική πολιτική. Η σταλινική αντεπανάσταση επανέφερε, μαζί με τον μεγαλορώσικο σωβινισμό και πολλά από τα σύμβολα του τσαρισμού. Γι' αυτό και η σταλινική περίοδος μπορεί και ενσωματώνεται στην ρώσικη ακροδεξιά αφήγηση σαν μια περίοδος που μεγαλούργησε το μεγαλορώσικο έθνος. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν τα σύμβολα που υιοθετήθηκαν τελικά από το αποσχιστικό κίνημα: η κορδέλα του Αγίου Γεωργίου είναι το σύμβολο του Τάγματος του Αγίου Γεωργίου(31) που ιδρύθηκε από την Μεγάλη Αικατερίνη, καταργήθηκε (όπως και το Τάγμα) από τους μπολσεβίκους το 1917, ξαναχρησιμοποιήθηκε το 1941 στα πλαίσια μιας συνολικής επανεμφάνισης συμβόλων και αξιών του τσαρικού στρατού μέσα στον Κόκκινο

Στρατό και το 1992 έγινε ξανά επίσημο σύμβολο του ρωσικού κράτους (μαζί με την επανασύσταση του Τάγματος του Αγίου Γεωργίου). Ο σταυρός του Αγίου Ανδρέα της πρώτης σημαίας της Νοβοροσίας(32) είναι αντίγραφο της σημαίας του ρωσικού πολεμικού ναυτικού(33). Η δεύτερη σημαία της Νοβοροσίας(34) . αποτελεί αντίγραφο της σημαίας του τσαρικού κράτους της περιόδου 1858 έως το 1883(35). Η σημαία της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ(36) χρησιμοποιεί ως βάση τη σημαία της βραχύβιας Σοβιετικής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ-Κριβόι Ριγκ(37) , η οποία ανακηρύχθηκε στις αρχές του 1918 από μία μειοψηφία του μπολσεβίκικου κόμματος, που προσπάθησε να εμποδίσει μ' αυτό τον τρόπο να υλοποιηθεί η πολιτική των μπολσεβίκων για μια ανεξάρτητη Σοβιετική Ουκρανία(38) . Βέβαια, πάνω στη σημαία της τότε Σοβιετικής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ-Κριβόι Ριγκ, σήμερα έχει προστεθεί ο δικέφαλος αετός, σύμβολο του τσαρισμού και της ορθοδοξίας.

Ο έλεγχος του κινήματος από την εθνικιστική δεξιά και ακροδεξιά και η υποχώρηση των δημοκρατικών αιτημάτων και των αιτημάτων κοινωνικής δικαιοσύνης, εξηγούν και την απομαζικοποίηση του κινήματος. Οι διαδηλώσεις των χιλιάδων και σε κάποιες περιπτώσεις και των δεκάδων χιλιάδων με τις οποίες ξεκίνησε το κίνημα στα ανατολικά, έχουν στην πραγματικότητα σταματήσει, ενώ υπάρχει μια γενικευμένη άρνηση του πληθυσμού αυτών των περιοχών να στελεχώσει τις πολιτοφυλακές. Το μαρτυρούν αυτό αρκετές δηλώσεις στελεχών των πολιτοφυλακών. Σύμφωνα με δηλώσεις του Στρελκόφ όταν πήγε εκεί: «Ένας μήνας έχει περάσει από τότε που εμείς, μια μικρή ομάδα εθελοντών από τη Ρωσία και την Ουκρανία, […] ήρθαμε εδώ. […] Τι βλέπουμε; Αφθονία των πάντων, εκτός από τα πλήθη – που δεν είναι εδώ – [ως] εθελοντές στις πύλες των επιτελείων μας. Η Slavjansk έχει 120 χιλιάδες κατοίκους. Το Kramatorsk δύο φορές περισσότερους. Συνολικά, η περιοχή του Donetsk, έχει 4,5 εκατομμύρια κατοίκους. […] Ομολογώ ειλικρινά ότι δεν περίμενα καθόλου πως δεν θα μπορούσαμε να βρούμε σε ολόκληρη την περιοχή, ούτε μια χιλιάδα άνδρες πρόθυμους να ρισκάρουν τη ζωή τους […] Δεκάδες και εκατοντάδες έχουν πυκνώσει τις τάξεις μας, και πολεμούν. [Αλλά] Δεκάδες και εκατοντάδες χιλιάδων τα βλέπουν όλα αυτά καθισμένοι ήσυχα μπροστά στις τηλεοράσεις τους με μια κούπα μπύρας. Προφανώς, περιμένουν να έρθει ένας στρατός από τη Ρωσία, την αδελφή τους που είναι σε θέση να κάνει τα πάντα για λογαριασμό τους. Ή να έλθει ένας επαρκής αριθμός ατρόμητων εθελοντών […] Μέσα στις τάξεις των εθελοντών μας, υπάρχουν όλο και περισσότεροι άνδρες πολύ μεγαλύτεροι από σαραντάρηδες […] Αλλά υπάρχουν πολύ λίγοι νέοι. Πού είναι – όλα αυτά τα παιδιά από εδώ, νέοι και εύρωστοι; Ίσως στις "ταξιαρχίες" των ληστών, οι οποίοι, εκμεταλλευόμενοι την αναρχία που βασιλεύει»(39).

Ο συνολικός αριθμός των ενόπλων που στελεχώνουν τις πολιτοφυλακές (μαζί με τους εθελοντές) μάλλον δεν ξεπέρασε μέχρι το καλοκαίρι τις 5.000, ενώ σήμερα φαίνεται να

φτάνει τις 15 με 20.000(40) .
Ταυτόχρονα όμως αντίστοιχος φαίνεται να είναι και ο αριθμός των Ρώσων στρατιωτών που έχουν «διεισδύσει» (αποφεύγεται ο όρος «εισβάλει») τις τελευταίες εβδομάδες. Σύμφωνα με καταγγελίες της οργάνωσης Επιτροπή Μητέρων των Ρώσων Στρατιωτών, περίπου 15.000 Ρώσοι στρατιώτες έχουν σταλεί συνολικά, από τους οποίους 7.000 με 8.000 βρίσκονται αυτή τη στιγμή στην Ουκρανία, ενώ είναι πιθανόν να έχουν σκοτωθεί 200 περίπου από αυτούς(41) . Και ο ίδιος ο Ζαχαρτσένκο, ο σημερινός πρωθυπουργός της Λ.Δ. Ντονέτσκ, επιβεβαίωσε την παρουσία 3.000 έως 4.000 Ρώσων ενόπλων στην ανατολική Ουκρανία(42) .

Μπορούμε να κατανοήσουμε την άρνηση των κατοίκων των ανατολικών περιοχών να ενταχθούν σε ένα ένοπλο κίνημα το οποίο έχει θέσει ως στόχο του την απόσχιση της ανατολικής Ουκρανίας και την προσάρτησή της στη Ρωσία. Η προοπτική αυτή δεν μπορεί να συγκινεί τον πληθυσμό μιας περιοχής στην οποία οι Ρώσοι δεν αποτελούν πλειοψηφία.

Στην περιοχή του Ντονέτσκ ζουν 4,3 εκατομμύρια άνθρωποι, εκ των οποίων: Ουκρανοί – 56,87%, Ρώσοι – 38,22%, Ελληνες – 1,6%, Λευκορώσοι – 0,92%, Τάταροι – 0,40%, Αρμένιοι – 0,33%, Εβραίοι – 0,18%.
Στην περιοχή του Λουγκάνσκ 2,2 εκατομμύρια, εκ των οποίων: Ουκρανοί – 57,96%, Ρώσοι – 39,05%, Λευκορώσοι – 0,81%, Τάταροι – 0,34%, Αρμένιοι – 0,26%, Μολδαβοί – 0,13%, Αζέροι – 0,12%, Εβραίοι – 0,10%, Πολωνοί – 0,08%. Παρ’ όλο που οι Ρώσοι είναι μειοψηφία, το 70% περίπου των κατοίκων έχουν ως μητρική τους γλώσσα τα ρωσικά, δηλαδή και ένα μεγάλο τμήμα των Ουκρανών (43).
Αυτό το 60% του υπόλοιπου πληθυσμού (εκτός των Ρώσων δηλαδή) θα μπορούσε πιθανόν να συμμετέχει σε ένα κίνημα για περισσότερα δημοκρατικά δικαιώματα (μεταξύ των οποίων και δικαιώματα μεγαλύτερης αυτονομίας), για την ανατροπή της κυβέρνησης και την αντιμετώπιση του φασιστικού κινδύνου, για αυξήσεις στους μισθούς του και ενάντια στην ανεργία. Εξάλλου, η συντριπτική πλειοψηφία αυτού του πληθυσμού δεν μπορεί να μην βλέπει ως απειλή την επιδίωξη των φασιστών της κυβέρνησης του Κιέβου να περιορίσει τα δικαιώματά του. Όμως προφανώς δεν μπορεί να στηρίξει ένα κίνημα που αποκτά όλο και πιο καθαρά τα πολιτικά χαρακτηριστικά ρωσικού εθνικισμού.

Η απομαζικοποίηση του κινήματος και η αδυναμία δημιουργίας ενός πανουκρανικού αντικυβερνητικού κινήματος (αποτέλεσμα της κυριαρχίας του εθνικιστικού, αποσχιστικού στόχου) καθιστούν όλο και πιο επιτακτική την ανάγκη της ρωσικής υποστήριξης. Οι πενιχρές στρατιωτικές δυνάμεις των λαϊκών πολιτοφυλακών δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τις υπέρτερες αριθμητικά και εξοπλιστικά δυνάμεις του ουκρανικού στρατού και των παραστρατιωτικών φασιστικών ομάδων του Δεξιού Τομέα. Έτσι, και σύμφωνα με τους

πολιτικούς στόχους του αποσχιστικού κινήματος, οι ελπίδες στράφηκαν στη βοήθεια από τη «Μητέρα Ρωσία». Η ρωσική βοήθεια είναι αυτή τη στιγμή καθοριστική για την επιβίωση του αποσχιστικού κινήματος και την αντιμετώπιση των στρατιωτικών δυνάμεων του Κιέβου. Όπως αναφέρει και ο Μπόρις Καγκαρλίτσκι, οι «ηγέτες του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ, […] έτρεχαν συνεχώς στη Μόσχα για να ζητήσουν βοήθεια», ενώ «τον Αύγουστο οι λαϊκές δημοκρατίες είχαν φτάσει στα πρόθυρα της καταστροφής, που τελικά αποσοβήθηκε με αποστολές τροφίμων και πυρομαχικών από τη Ρωσία.(44)»

Αυτή η υποστήριξη διαμορφώνει τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες πολιτικού ελέγχου του κινήματος από τη Ρωσία(45) . Τον περασμένο Αύγουστο η Μόσχα αντικατέστησε την ηγεσία των Λαϊκών Δημοκρατιών (που αποτελούνταν ως επί το πλείστον από Ρώσους «εθελοντές», όπως ο Στρελκόφ και ο Μποροντάι), εγκαθιστώντας ανθρώπους οι οποίοι, μπορούν να γίνουν αποδεκτοί από τους ολιγάρχες, όπως καταγγέλλει ο Καγκαρλίτσι(46) .

Φυσικά η κυριαρχία αυτών των πολιτικών δυνάμεων και αυτών των πολιτικών στόχων, δεν αφήνει κανένα περιθώριο για να συναντηθούν οι αντικυβερνητικές διαθέσεις που υποφώσκουν μέσα στις λαϊκές μάζες της δυτικής Ουκρανίας με την αντικυβερνητική αντίσταση στην ανατολική Ουκρανία. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι το εξαιρετικά χαμηλό ηθικό των ουκρανικών στρατιωτικών δυνάμεων, το οποίο οφείλεται κυρίως στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση του Κιέβου, παρά στο φόβο που μπορεί να εμπνέουν οι ανίσχυρες στρατιωτικές δυνάμεις του αποσχιστικού κινήματος, χωρίς τη βοήθεια της Ρωσίας. Και αντίστροφα, η ετοιμόρροπη πειθαρχία του στρατεύματος διασώζεται κυρίως στο βαθμό που ο στρατιώτης αρχίζει να πιστεύει ότι συμμετέχει σε έναν αμυντικό πόλεμο ενάντια στον ρώσικο ιμπεριαλισμό.

Ο ρώσικος ιμπεριαλισμός (καλός, αμυντικός ή ανύπαρκτος)

Όμως τελικά ποιος είναι ο ρόλος της Ρωσίας σ’ αυτή τη σύγκρουση και τι επιδιώκει; Για πολλούς υποστηρικτές του αποσχιστικού κινήματος ο τρόπος που απαντάνε σ’ αυτό το ερώτημα αποτελεί μία σταδιακή μετατόπιση τοποθετήσεων σχετικά με το ζήτημα: α) η Ρωσία δεν υποστηρίζει το ένοπλο κίνημα, β) η Ρωσία δεν έχει ιμπεριαλιστικές βλέψεις (δηλαδή δεν θέλει να προσαρτήσει τις ΝΑ περιοχές της Ουκρανίας), γ) η Ρωσία δεν θέλει να νικήσει το κίνημα επειδή φοβάται τον ριζοσπαστισμό του (ο οποίος θα μεταδοθεί στη Ρωσία), δ) η υποστήριξη που δίνει η Ρωσία είναι ανεπαρκής, ε) η Ρωσία είναι η αμυνόμενη δύναμη σ’ αυτή τη σύγκρουση, υποχρεωμένη να απαντήσει εξαιτίας της επιθετικότητας του ιμπεριαλισμού των ΗΠΑ-ΕΕ, στ) ο ρόλος που παίζει η Ρωσία σ’ αυτή τη σύγκρουση είναι αντικειμενικά προοδευτικός. Συνήθως οι μετατοπίσεις αυτές εμφανίζονται στα πλαίσια μίας

ενιαίας τοποθέτησης, χωρίς να γίνονται αντιληπτές οι αντιφάσεις που προκύπτουν.

Στην πραγματικότητα όλες οι παραπάνω τοποθετήσεις είναι είτε λανθασμένες, είτε στρεβλώσεις της πραγματικής κατάστασης.

Ο οικονομικός και πολιτικός έλεγχος της Ουκρανίας από τη Ρωσία μετά το ’91 είναι όχι μόνο υπαρκτός, αλλά και ασφυκτικός. Το μεγαλύτερο και ισχυρότερο τμήμα της ουκρανικής οικονομίας (η βαριά βιομηχανία των ανατολικών κυρίως περιοχών) είναι άμεσα εξαρτώμενο από τη ρωσική οικονομία (αγορά διάθεσης των βιομηχανικών προϊόντων, τεχνολογικός εξοπλισμός και πρώτες ύλες), ενώ ολόκληρη η χώρα είναι ενεργειακά εξαρτώμενη από το ρωσικό φυσικό αέριο, η παροχή του οποίου συνοδεύεται από πολιτικές και οικονομικές δεσμεύσεις της Ουκρανίας προς τη Ρωσία. Μ’ αυτό τον τρόπο η Ρωσία είχε τη δυνατότητα να επιβάλει στην Ουκρανία να παραμείνει μία ουδέτερη στρατιωτική ζώνη ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και τη Ρωσία, δηλαδή, κατάφερε να αποτρέψει την επέκταση του ΝΑΤΟ μέχρι τα δυτικά της σύνορα, βάζοντας ανάμεσα σε Ρωσία και ΕΕ την μεγαλύτερη, σε έκταση, χώρα της Ευρώπης.

Αυτή όμως η θέση, ανάμεσα στη Ρωσία και την ΕΕ, δεν αφορούσε μόνο τη γεωγραφική-στρατιωτική κατάσταση της Ουκρανίας αλλά και την πολιτική-οικονομική: τμήματα της αστικής τάξης συνδεδεμένα με τη μία ή την άλλη υπερδύναμη, γεωγραφικός διαχωρισμός της κυκλοφορίας των ρωσικών και των ευρωπαϊκών κεφαλαίων, προσπάθειες του πολιτικού κατεστημένου να εξασφαλίσει όρους ευνοϊκής συνεργασίας με τη μία υπερδύναμη, χωρίς να έρθει σε ρήξη με την άλλη. Οι αντιθέσεις αυτές, μέσα στις συνθήκες όξυνσης των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών λόγω οικονομικής κρίσης, ωθούσαν αναγκαστικά τον ουκρανικό καπιταλισμό στην μία ή την άλλη κατεύθυνση, περιόριζαν τα όρια ελιγμών του και αύξαναν τις πιέσεις επάνω του, τόσο από την ΕΕ, όσο και από τη Ρωσία.

Οι πιέσεις αυτές κορυφώθηκαν στα τέλη του 2013, καθώς συνδέθηκαν με συνολικές ιμπεριαλιστικές στρατηγικές των δύο υπερδυνάμεων για την Ανατολική Ευρώπη (47).
Η μία επιλογή της ουκρανικής άρχουσας τάξης ήταν η στενότερη οικονομική σύνδεση με την ΕΕ στα πλαίσια της «Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης», ένα σχήμα συνεργασίας που συγκρότησε η ΕΕ το 2009 με έξι χώρες (προερχόμενες από την πρώην ΕΣΣΔ): Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Γεωργία, Μολδαβία και Ουκρανία. Έτσι κατά την τρίτη Σύνοδο της «Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης» στο Βίλνιους της Λιθουανίας (28-29 Νοέμβρη 2013) η ΕΕ επιχείρησε να έρθει σε συμφωνία με τον Γιανουκόβιτς, για εμπορική σύνδεση της Ουκρανίας με την ΕΕ, με στόχο τη δημιουργία Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου με την Ουκρανία (και αργότερα με τη Μολδαβία, τη Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν, την Αρμενία και τη

Λευκορωσία). Τα πλεονεκτήματα αυτής της συνεργασίας ήταν η κατάργηση των φορολογικών δασμών της ΕΕ για τα ουκρανικά προϊόντα και μακροπρόθεσμα, η ένταξη της ουκρανικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά μέσα από τα οικονομικοπολιτικά δίκτυα της ΕΕ.

Τελικά όμως οι όροι συμφωνίας με την ΕΕ κρίθηκαν ασύμφοροι από την κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς – και ήταν πραγματικά τέτοιοι: δάνεια που θα έφταναν τα 610 εκ. ευρώ (αντί των 20 δις που ζητούσε ο Γιανουκόβιτς), υποχρεωτικό δάνειο από το ΔΝΤ με όρους που θα προκαλούσαν τρομερές συνέπειες για την ουκρανική οικονομία και την κοινωνική σταθερότητα (κατάργηση των επιδοτήσεων για το φυσικό αέριο και αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων και του αερίου θέρμανσης, περικοπές συντάξεων και μισθών, μείωση κρατικών δαπανών), μεταρρυθμίσεις και αναδιαρθρώσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ουκρανικής οικονομίας, εναρμόνιση της ουκρανικής νομοθεσίας με τη νομοθεσία της ΕΕ για την «πάταξη της διαφθοράς» και τον «ελεύθερο ανταγωνισμό». Μεταξύ των όρων συμπεριλαμβάνονταν και η υποχρέωση να προχωρήσει η κυβέρνηση σε «δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις», δηλαδή κυρίως να απελευθερωθεί η Τιμοσένκο, η βασική αντίπαλος του Γιανουκόβιτς (η οποία δεν μπήκε στη φυλακή για πολιτικούς λόγους, αλλά για σκάνδαλα οικονομικής διαφθοράς) και να απομακρύνει από τον κρατικό μηχανισμό στελέχη του κόμματός του που είχαν σχέσεις με τη Ρωσία(48) . Τα πλεονεκτήματα της προσφοράς της ΕΕ δεν μπορούσαν να αντισταθμίσουν τα προβλήματα που θα δημιουργούνταν στον ουκρανικό καπιταλισμό από τις αναδιαρθρώσεις στις οποίες υποχρεώνονταν να προχωρήσει και κυρίως, τα προβλήματα που θα δημιουργούσαν οι αντιδράσεις της Ρωσίας.

Η άλλη επιλογή ήταν οι διακρατικές ενώσεις τις οποίες έχει συγκροτήσει η Ρωσία με χώρες που προέρχονται κι αυτές από την πρώην ΕΣΣΔ: την «Τελωνειακή Ένωση» το 2010 (Ρωσία, Καζαχστάν, Λευκορωσία και Αρμενία από τον Σεπτέμβριο του 2013) και τον «Ενιαίο Οικονομικό Χώρο» το 2012 (Ρωσία, Καζαχστάν, Λευκορωσία). Η προσφορά της Ρωσίας προς την Ουκρανία, προκειμένου να ενταχθεί στην Τελωνειακή Ένωση και να μην υπογράψει τη συμφωνία με την ΕΕ, ήταν πολύ μεγαλύτερη: Η Ρωσία πρόσφερε πακέτο βοήθειας 15 δις δολαρίων, μείωση της τιμής του φυσικού αερίου κατά 1/3 της σημερινής τιμής, μείωση των τελωνειακών δασμών για τις ουκρανικές επιχειρήσεις της βιομηχανίας παραγωγής τροφίμων και ποτών εντός της Τελωνειακής Ένωσης. Όμως, ταυτόχρονα με την προσφορά απείλησε ότι εάν υπογραφεί η συμφωνία εμπορικής σύνδεσης με την ΕΕ θα υπάρξουν επιπτώσεις στις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις της Ουκρανίας με τις χώρες της Τελωνειακής Ένωσης και ότι θα αυξήσει τις τιμές του φυσικού αερίου που δίνει στην Ουκρανία (η Ρωσία έχει χρησιμοποιήσει και παλιότερα, το 2006 και το 2008, τον εκβιασμό της διακοπής παροχής φυσικού αερίου απέναντι στην Ουκρανία). Ταυτόχρονα η Gazprom

επανέφερε το ζήτημα της αποπληρωμής του χρέους της Ουκρανίας προς την εταιρία, ύψους 1 δις δολαρίων).

Το μέγεθος της ρωσικής προσφοράς αλλά και των απειλών αντανακλούν το μέγεθος του κινδύνου που είχε να αντιμετωπίσει η Ρωσία από τη συμφωνία ΕΕ – Ουκρανίας. Η αγορά της Ουκρανίας (και σταδιακά των υπόλοιπων χωρών της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης) θα κατακλυζόταν από ευρωπαϊκά προϊόντα, πολύ φθηνότερα από τα ρωσικά ή τα ουκρανικά και μέσω της Ουκρανίας θα μπορούσαν να κατακλύσουν τη ρωσική αγορά (ως ουκρανικά προϊόντα). Επιπλέον, και εξίσου σημαντικό τουλάχιστον, η ένταξη της Ουκρανίας στα δίκτυα συνεργασίας της ΕΕ και των ΗΠΑ θα άνοιγε το δρόμο ή θα αύξανε τις πιέσεις για την ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ.

Αυτός ο οικονομικός ανταγωνισμός των δύο ιμπεριαλιστικών δυνάμεων να κερδίσουν στην σφαίρα επιρροής τους την Ουκρανία (μερικές του όψεις μόνο αναφέραμε παραπάνω), συνδέθηκε με τους ανταγωνισμούς μεταξύ των τμημάτων της ουκρανικής αστικής τάξης και τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στα κόμματα τους. Έτσι μεταφέρθηκε μέσα στο ουκρανικό κοινοβούλιο, χωρίς όμως το κοινοβούλιο να μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα και να επιβάλει λύση και γι’ αυτό, από τη Ράντα μεταφέρθηκε στο δρόμο. Οι λαϊκές μάζες έθεσαν ως προμετωπίδα των διεκδικήσεών τους τα διλήμματα του ουκρανικού καπιταλισμού (σχέσεις με ΕΕ ή σχέσεις με Ρωσία;), ενώ οι κινητοποιήσεις κατέληξαν να έχουν τη μορφή ανταγωνισμού μεταξύ των δύο μεγαλύτερων εθνικών ομάδων της χώρας. Αυτή η εκτροπή του λαϊκού κινήματος από ταξικές κατευθύνσεις τις οποίες θα μπορούσε να πάρει, οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη όξυνση τόσο των ενδοαστικών αντιπαραθέσεων, όσο και των αντιπαραθέσεων ανάμεσα στον ρώσικο ιμπεριαλισμό και τον ιμπεριαλισμό ΗΠΑ-ΕΕ, καθώς και οι δύο πλευρές επιχείρησαν να χρησιμοποιήσουν τις λαϊκές κινητοποιήσεις ως μοχλούς επιβολής της πολιτικής τους.

Έτσι, η σύγκρουση ΕΕ-ΗΠΑ και Ρωσίας εξελίχθηκε όλο αυτό το διάστημα (από την απόρριψη της συμφωνίας με την ΕΕ τον Νοέμβριο του 2013, μέχρι την συμφωνία εκεχειρίας στις αρχές Σεπτέμβρη 2014), με ρυθμούς που καθορίζονταν από πολλούς αστάθμητους παράγοντες, τους οποίους και οι δυο προσπαθούσαν να ελέγξουν, εναλλάσσοντας τις επιτυχίες με τις αποτυχίες και για τις δυο πλευρές.

Η αρχική επιτυχία της Ρωσίας (η απόρριψη της συμφωνίας Ουκρανίας – ΕΕ) ακυρώθηκε από το ξέσπασμα του κινήματος του Μαϊντάν, την ανατροπή του Γιανουκόβιτς και την αποπομπή του κόμματός του από τη νέα κυβέρνηση, την οποία αποτελούν οι πιο αντιρωσικές πολιτικές δυνάμεις. Η Ρωσία όμως, κατάφερε να εξισορροπήσει αυτή την αποτυχία καταλαμβάνοντας

και προσαρτώντας την Κριμαία.

Οι στόχοι της Ρωσίας σε αυτό το στάδιο (μετά την προσάρτηση της Κριμαίας) θα πρέπει να αποσαφηνιστούν περισσότερο, καθώς συνήθως περιπλέκονται με τους στόχους που υιοθετεί το αποσχιστικό κίνημα[49] .
Η προσάρτηση της Κριμαίας ήταν μια επίδειξη δύναμης από τη Ρωσία, τόσο απέναντι στην Ουκρανία, όσο και απέναντι στις γύρω χώρες, τις προερχόμενες από την πρώην ΕΣΣΔ. Σε όλες αυτές τις χώρες υπάρχουν περιοχές με ρωσικούς πληθυσμούς και το μοντέλο της προσάρτησης της Κριμαίας θα μπορούσε να επαναληφθεί. Γι' αυτό και η προσάρτηση αποτέλεσε μια προσομοίωση δημοκρατικής διαδικασίας, κατά την οποία ο πληθυσμός υποτίθεται ότι επέλεξε ελεύθερα και με εκλογές το κράτος στο οποίο ήθελε να ενταχθεί. Φυσικά, δεν μπορεί να θεωρηθεί δημοκρατικό και ελεύθερο ένα δημοψήφισμα το οποίο διεξήχθη ύστερα από εισβολή ενόπλων και κατοχή, χωρίς να έχουν οι διαφωνούντες το δικαίωμα να κάνουν πολιτική ζύμωση ενάντια στην προσάρτηση και με εκλογικές διαδικασίες εκβιασμού και νοθείας (ο κόσμος ψήφιζε σε διάφανες κάλπες, με ψηφοδέλτια χωρίς φακέλους, υπό το βλέμμα ενόπλων).

Ταυτόχρονα όμως η προσάρτηση της Κριμαίας ήταν από την πλευρά της Ρωσίας μια προσπάθεια κατοχύρωσης μιας σημαντικής θέσης στα πλαίσια της ιμπεριαλιστικής αντιπαράθεσης, και μια ευκαιρία που πρόσφερε η συγκυρία, η οποία θα μπορούσε να μετατραπεί σε ήττα της Ρωσίας εάν δεν την εκμεταλλευόταν. Η κυβέρνηση του Κιέβου και οι φασιστικές οργανώσεις θα επιχειρούσαν πιθανόν, να καταργήσουν το καθεστώς αυτονομίας της Κριμαίας και αυτό θα ήταν μια σοβαρή απειλή για τις βάσεις του ρωσικού πολεμικού ναυτικού στη χερσόνησο [50].

Ο εκβιασμός προς την ουκρανική κυβέρνηση δεν απέδωσε όμως, καθώς η τελευταία απέκτησε αυτοπεποίθηση από τις κυρώσεις της δύσης εναντίον της Ρωσίας, αλλά και επειδή, τα όρια υποχώρησης της κυβέρνησης προσέκρουσαν στην ακραία φιλοπόλεμη και αντιρωσική πολιτική των φασιστών που την στηρίζουν. Έτσι η Ρωσία άρχισε να υποστηρίζει το αντι-Μαϊντάν κίνημα, για να το χρησιμοποιήσει ως παράγοντα αποσταθεροποίησης της κυβέρνησης και ως μοχλό πίεσης εναντίον της, υποστηρίζοντας τα φιλορωσικά στοιχεία του αντι-Μαϊντάν κινήματος, τα οποία τελικά και επικράτησαν. Έτσι το αντι-Μαϊντάν κίνημα εξελίχθηκε σε αποσχιστικό, με βασικό του στόχο τη διάλυση της Ουκρανίας και την προσάρτηση των ανατολικών της εδαφών στη Ρωσία. Μ' αυτό τον τρόπο η Ρωσία κατάφερε να επαναφέρει την Ουκρανία σε μία κατάσταση ισορροπίας ανάμεσα στην δυτική και ανατολική επιρροή, αλλά τώρα, η ισορροπία αυτή έγινε στρατιωτική, εγκυμονώντας τον κίνδυνο μιας πολεμικής σύγκρουσης πολύ μεγαλύτερων διαστάσεων στην περιοχή.

Η αρχική υποστήριξη είχε τη μορφή της αποστολής στελεχών του ρωσικού κρατικού μηχανισμού και πολιτικών ομάδων που παρουσιάστηκαν ως εθελοντές και οι περισσότεροι είχαν παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην προσάρτηση της Κριμαίας. Επρόκειτο δηλαδή για άτομα και ομάδες που είχαν ως στόχο τους την προσάρτηση αυτών των περιοχών (με πρώτο στάδιο την ανεξαρτητοποίησή τους), δηλαδή ήθελαν να επαναλάβουν το κριμαϊκό μοντέλο.

Όμως η Ρωσία δεν είχε ως στόχο της την προσάρτηση του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ. [51] Αυτό που στην πραγματικότητα επιδίωκε, ήταν να χρησιμοποιήσει τον εκβιασμό της απόσχισης για να αναγκάσει την ουκρανική κυβέρνηση να παραμείνει μία χώρα στο ενδιάμεσο (με την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική σημασία) των δύο ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Η προσάρτηση αυτών των εδαφών, εξάλλου, θα αποτελούσε μία τεράστια ώθηση ένταξης στο ΝΑΤΟ της δυτικής Ουκρανίας, αλλά και των άλλων χωρών που συνορεύουν με τη Ρωσία. Στόχος της Ρωσίας ήταν να αναγκαστεί η κυβέρνηση του Κιέβου να αναγνωρίσει σε αυτές τις περιοχές ένα καθεστώς αυτονομίας, με το οποίο αφενός θα διατηρούνταν οι στενοί οικονομικοί και πολιτικοί δεσμοί με τη Ρωσία και αφετέρου, θα λειτουργούσε εξισορροπητικά απέναντι στην φιλο-ΕΕ κατεύθυνση της ουκρανικής κυβέρνησης.

Οι σχέσεις της Ρωσίας με τους «ολιγάρχες» αυτών των περιοχών αποκαταστάθηκαν γρήγορα, αλλά αυτό καθιστούσε αναγκαία την απομάκρυνση από την ηγεσία των λαϊκών Δημοκρατιών και των πολιτοφυλακών, των Ρώσων ακροδεξιών εθνικιστών, οι οποίοι πολεμούσαν για ανεξαρτησία και θεωρούσαν ξεπούλημα του κινήματος μια προοπτική αυτονομίας.

Έχει λοιπόν βάση η κατηγορία που εξαπολύεται από πολλούς μέσα στο αποσχιστικό κίνημα εναντίον της Ρωσίας, ότι παρείχε τόση στήριξη όση χρειαζόταν για να μην ηττηθεί το κίνημα και να διατηρείται μία ορισμένη ισορροπία δυνάμεων απέναντι στον ουκρανικό στρατό, αλλά όχι όση στήριξη θα χρειαζόταν για να νικήσει.

Η απομάκρυνση των Ρώσων ακροδεξιών από τις ηγετικές θέσεις των Λαϊκών Δημοκρατιών και η αντικατάστασή τους με Ρώσους της Ουκρανίας (κυρίως στελέχη του Κόμματος των Περιφερειών), αποδεκτούς από τους «ολιγάρχες» αυτών των περιοχών, έγινε ταυτόχρονα με την όλο και μεγαλύτερη «διείσδυση» Ρώσων στρατιωτών και αποστολής ρωσικής βοήθειας. Ό συσχετισμός στρατιωτικής δύναμης άρχισε να μετατοπίζεται υπέρ του αποσχιστικού κινήματος [52] και έτσι η Ρωσία μπόρεσε να αυξήσει τις πιέσεις της στην ουκρανική κυβέρνηση, για να αναγκαστεί να δεχτεί μια συμφωνία εκεχειρίας (5 Σεπτεμβρίου). Οι όροι αυτής της εκεχειρίας δεν ικανοποιούν φυσικά εκείνα τα τμήματα των πολιτοφυλακών που εμπνέονταν από το «ρομαντικό» ιδεώδες της ανασύστασης της τσαρικής αυτοκρατορίας ή

της σταλινικής ΕΣΣΔ, αλλά κωδικοποιούν τον υπέρ της Ρωσίας συσχετισμό δύναμης, σε αυτή τη φάση. Φυσικά πρόκειται για όρους εκεχειρίας και όχι συμφωνίας και ως εκ τούτου, η διάρκειά της θα εξαρτηθεί από τις κινήσεις που θα γίνουν το επόμενο διάστημα, τόσο από το αποσχιστικό κίνημα (με τη βοήθεια της Ρωσίας ή και ενάντια σ' αυτό που θέλει η Ρωσία), όσο και από την κυβέρνηση του Κιέβου (τον ουκρανικό στρατό ή τις ανεξέλεγκτες φασιστικές ομάδες), που μπορεί να επιδιώξουν «διορθωτικές κινήσεις» για να βελτιώσουν τον συσχετισμό ο οποίος θα καταγραφεί στις οριστικές συμφωνίες για όλα τα επιμέρους ζητήματα. Και τότε οι πολεμικές συγκρούσεις μπορεί να ξαναρχίσουν σε πολύ μεγαλύτερη ένταση και έκταση.

Όμως, σε αυτή τη φάση, η επιτυχία βρίσκεται στην πλευρά του ρωσικού ιμπεριαλισμού. Η Ρωσία κατάφερε να κάνει αποδεκτή επί της ουσίας την προσάρτηση της Κριμαίας, επέτυχε να δοθεί στις ανατολικές περιοχές το καθεστώς αυτονομίας που επιδίωξε εξ αρχής και επιπλέον κατάφερε να αναβληθεί η εφαρμογή της συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου μεταξύ ΕΕ και Ουκρανίας για το τέλος του 2015. Φυσικά αυτές οι επιτυχίες εξαρτώνται άμεσα από την ρευστότητα της κατάστασης της εκεχειρίας.

Είναι πιθανόν να ενταθεί ακόμα περισσότερο το επόμενο διάστημα, ο έλεγχος της Ρωσίας επάνω στις δυνάμεις των πολιτοφυλακών κυρίως μέσα από τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμοστούν οι όροι της εκεχειρίας (και κυρίως η ένταξη των πολιτοφυλακών στις στρατιωτικές δυνάμεις που έχουν το δικαίωμα να διατηρούν οι αυτόνομες περιοχές).

Υπάρχει όμως και ένας άλλος λόγος για να προσπαθήσει η Ρωσία να ελέγξει ακόμα περισσότερο τις πολιτοφυλακές, καθώς η ρωσική εθνικιστική ακροδεξιά που στηρίζει το αποσχιστικό κίνημα, βγαίνει αντικειμενικά ενισχυμένη από αυτή την σύγκρουση και αποτελεί ένα σοβαρό κίνδυνο πολιτικής αποσταθεροποίησης από τα δεξιά του ρωσικού πολιτικού συστήματος.

Το φάντασμα των «ίσων αποστάσεων» πάνω από την Αριστερά

Υπάρχει ένα τμήμα της αριστεράς που έχει ταχθεί υπέρ του κινήματος της ανατολικής Ουκρανίας, χωρίς να κάνει καμία κριτική στα προβλήματα που αναφέρουμε παραπάνω, καθώς πιστεύει ότι κάθε κριτική αποδυναμώνει τον αγώνα ενάντια στους ουκρανούς φασίστες. Το επιχείρημα που χρησιμοποιεί είναι, ότι ποτέ δεν υπάρχουν «καθαρά» κινήματα και όποιος περιμένει κάτι τέτοιο δεν θα το δει ποτέ. Μάλιστα, εναντίον όσων επιμένουν να υποστηρίζουν, ότι τα πολιτικά χαρακτηριστικά που έχουν κυριαρχήσει μέσα σ' αυτό το κίνημα δεν επιτρέπουν στην αριστερά να ταυτίζεται με τους στόχους του, εκτοξεύεται

συχνά η κατηγορία, ότι «κρατάνε ίσες αποστάσεις» ανάμεσα στη «φασιστική» κυβέρνηση του Κιέβου και το αντιφασιστικό κίνημα[53] .

Η κριτική εναντίον αυτών που περιμένουν να δουν «"καθαρά" κινήματα», παραπέμπει φυσικά στη γνωστή φράση του Λένιν, ότι: «Εκείνος που περιμένει μια "καθαρή" κοινωνική επανάσταση, δε θα τη δει ποτέ να 'ρχεται. Είναι επαναστάτης με τα λόγια, που δεν καταλαβαίνει την πραγματική επανάσταση. » Έχει όμως πολύ μεγάλη σημασία να δούμε τι ακριβώς εννοεί ο Λένιν όταν μιλάει για «πραγματική επανάσταση», [54] λίγες γραμμές πιο πάνω και λίγες γραμμές πιο κάτω από το απόσπασμα που παραθέσαμε:

«Το να σκέπτεται κανείς πως η κοινωνική επανάσταση μπορεί να νοηθεί χωρίς εξεγέρσεις μικρών εθνών στις αποικίες και στην Ευρώπη, χωρίς επαναστατικές εκρήξεις ενός μέρους της μικροαστικής τάξης μ' όλες της τις προλήψεις, χωρίς κινήσεις μη συνειδητών προλεταριακών μαζών ενάντια στην καταπίεση των γαιοκτημόνων, της εκκλησίας, της μοναρχίας, του ξένου έθνους κλπ., το να σκέπτεται έτσι, σημαίνει πως απαρνιέται την κοινωνική επανάσταση. Φαντάζονται λοιπόν, πως σ' ένα οποιοδήποτε μέρος, θα δουν να δημιουργείται μια παράταξη που θα λέει: "Είμαστε οπαδοί του σοσιαλισμού", ενώ απέναντι μια άλλη παράταξη θα διακηρύττει: "Είμαστε οπαδοί του ιμπεριαλισμού", και πως αυτό θα είναι κοινωνική επανάσταση! Μόνο από μια τέτοιαν άποψη, κοινότυπη και γελοία, μπόρεσαν να δυσφημίσουν την ιρλανδική εξέγερση λέγοντας πώς ήταν "πραξικόπημα". [...] Η σοσιαλιστική επανάσταση στην Ευρώπη δεν μπορεί να είναι άλλο παρά μια έκρηξη της πάλης των μαζών όλων εκείνων που είναι καταπιεζόμενοι καί δυσαρεστημένοι, όποιες καί νάναι. Τμήματα της μικροαστικής τάξης και των καθυστερημένων εργατών θα μετάσχουν μοιραία – χωρίς τη συμμετοχή τους, η πάλη των μαζών είναι αδύνατη, καμιά επανάσταση δεν είναι δυνατή – κι αυτά τα στοιχεία, μοιραία επίσης, θ' αναμίξουν στην κίνηση τις προλήψεις τους, τις αντιδραστικές τους φαντασίες, τις αδυναμίες και τα λάθη τους. Αλλά αντικειμενικά, θα χτυπήσουν το κεφάλαιο, κι η συνειδητή πρωτοπορεία της επανάστασης, το προχωρημένο προλεταριάτο, εκφράζοντας αυτή την αντικειμενική αλήθεια των μαζών, των πιο ετερογενών, των λιγώτερο ενωμένων εσωτερικά, των πιο διαφορετικών γνωμών, θα μπορέσει να ενοποιήσει και να κατευθύνει την κίνηση, να κατακτήσει την εξουσία, να πάρει τις τράπεζες, να απαλλοτριώσει τα τραστ που όλοι τα αντιπαθούν (αν καί για πολύ διαφορετικούς λόγους!) – και να εφαρμόσει αλλά δικτατορικά μέτρα που θα δώσουν για οριστικό αποτέλεσμα την ανατροπή της μπουρζουαζίας και την νίκη του σοσαλισμού, – που ακόμα απέχει πολύ από του να "εξαγνισθεί" από τίς μικροαστικές σκουριές. »[55]

Άρα λοιπόν, οι πραγματικές επαναστάσεις δεν είναι καθαρές, αλλά αντικειμενικά στρέφονται ενάντια στο κεφάλαιο. Αυτό όμως το «αντικειμενικά» δεν αρκεί, όπως εξηγεί ο Λένιν, για να

αποκτήσουν μια προοδευτική κατεύθυνση. Οι ετερόκλητες μάζες που συμμετέχουν σε μια πραγματική επανάσταση, φέρνουν μαζί τους τις πολιτικές αδυναμίες και τα λάθη τους ή ακόμη και αντιδραστικές ιδέες και αντιλήψεις που, αν επικρατήσουν, μπορούν να την εκτρέψουν από την αντικειμενική της δυναμική. Μόνο η «συνειδητή πρωτοπορία της επανάστασης, το προχωρημένο προλεταριάτο», μπορεί να μετασχηματίσει σε ενιαίο συνειδητό στόχο την «αντικειμενική αλήθεια των μαζών» και να ενοποιήσει στην προοπτική της αντικαπιταλιστικής πάλης τις ετερόκλητες κοινωνικές δυνάμεις. Κι αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς σύγκρουση με τις «προλήψεις τους, τις αντιδραστικές τους φαντασίες, τις αδυναμίες και τα λάθη τους». Αυτό λοιπόν που λέει ο Λένιν, είναι ότι δεν υπάρχουν καθαρές επαναστάσεις και ο ρόλος της επαναστατικής πρωτοπορίας είναι να τις ξεκαθαρίζει, έτσι ώστε να πάρουν τελικά τη μορφή που δεν μπορούσαν να έχουν εξαρχής: μία παράταξη που παλεύει για το σοσιαλισμό, εναντίον των ιμπεριαλιστών.

Ως εκ τούτου, η παραίτηση από την κριτική των λαθών ενός κινήματος, είναι η χειρότερη μορφή αλληλεγγύης που μπορεί να προσφέρει κανείς σ' αυτό, ακριβώς επειδή δεν βοηθάει τα πιο πρωτοπόρα τμήματά του να συγκρουστούν με τα καθυστερημένα τμήματα και να αναδείξουν την αντικειμενική αντικαπιταλιστική δυναμική του.

Η αυστηρή κριτική της εκτροπής του κινήματος της ανατολικής Ουκρανίας από τους ταξικούς στόχους τους οποίους «αντικειμενικά» θα μπορούσε να αναδείξει, σε στόχους οι οποίοι όλο και λιγότερο μπορούν να αποτελούν διεκδικήσεις της εργατικής τάξης, αλλά και η κριτική των λαθών της αριστεράς που παρεμβαίνει σ' αυτό το κίνημα, είναι η άλλη, απαραίτητη όψη της διεθνιστικής μας αλληλεγγύης.

Το ζήτημα λοιπόν δεν είναι η απόσταση που πρέπει να έχει κανείς από τις δύο πλευρές της σύγκρουσης, αλλά η απόσταση που χωρίζει το κίνημα από την επιτυχία των «αντικειμενικών» του στόχων.

Ή για να το πούμε πιο απλά, το ζήτημα είναι, εάν το κίνημα στην ανατολική Ουκρανία, με αυτή την πολιτική ηγεσία, με αυτούς τους στόχους και με αυτές τις τακτικές μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστικές αλλαγές του ταξικού συσχετισμού και σε ουσιαστική βελτίωση της οικονομικής και πολιτικής κατάστασης των εργαζόμενων μαζών.

Εάν όχι (και όλα τα στοιχεία μας δείχνουν ότι είναι έτσι), τότε το κρίσιμο ζήτημα είναι να προσδιοριστεί με σαφήνεια η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη «απόσταση» και διαφοροποίηση της αριστεράς από την πολιτική που έχει κυριαρχήσει μέσα στο κίνημα, όχι για να διατηρήσει την «καθαρότητά» της, αλλά για να βοηθήσει τις εργαζόμενες μάζες να

κατανοήσουν την «αντικειμενική» δυναμική του αγώνα τους και να υιοθετήσουν τις πολιτικές στρατηγικές και τις πολιτικές τακτικές με τις οποίες μπορούν να νικήσουν.

Όμως η «απόσταση» και η «καθαρότητα» της αριστεράς απέναντι σε μία πολιτική η οποία αντανακλά τις «προλήψεις», τις «αντιδραστικές φαντασίες», τις «αδυναμίες και τα λάθη» «της μικροαστικής τάξης και των καθυστερημένων εργατών», δεν σημαίνει «απόσταση» και αποχή από το κίνημά τους, αλλά το ακριβώς αντίθετο. Μία όσο το δυνατόν πιο έντονη δραστηριότητα μέσα στο κίνημα, μία όσο το δυνατόν πιο σκληρή ιδεολογική και πολιτική πάλη ενάντια στις πολιτικές αντιλήψεις των καθυστερημένων τμημάτων του, δηλαδή μία μάχη για να καταστεί το «προχωρημένο προλεταριάτο» η ηγεμονική δύναμη του κινήματος που θα «μπορέσει να ενοποιήσει» τις ετερόκλιτες μάζες και να τις «κατευθύνει».

Δυστυχώς τα κινήματα των λαϊκών μαζών στην Ουκρανία (Μαϊντάν και αντι-Μαϊντάν) έχουν εγκλωβιστεί στις αντιφάσεις που παράγει και αναπαράγει το αστικό πολιτικό σύστημα της Ουκρανίας και η πολιτική του θέση ανάμεσα στον δυτικό και ανατολικό ιμπεριαλισμό.

Γι’ αυτό και τα λάθη που γίνονται έχουν μια συμμετρικότητα μέσα στην αντιφατικότητά τους. Χρειάζεται να επιμείνουμε στο ότι τελικά, ο μόνος που θα βγει κερδισμένος, παρά τους ισχυρούς κλυδωνισμούς του, θα είναι ο ουκρανικός καπιταλισμός (παρ’ όλο που τμήματά του μπορεί να αφανιστούν);

Αλλά και η ουκρανική αριστερά βρίσκεται αυτή τη στιγμή εγκλωβισμένη μέσα στις αντιφάσεις και τα αδιέξοδα που έχουν παραχθεί από κινήματα στα οποία ο ρόλος του οργανωμένου εργατικού κινήματος ήταν από περιθωριακός έως ανύπαρκτος.

Η αριστερά που υποστήριξε το κίνημα της ανατολικής Ουκρανίας επανέλαβε από την δική της πλευρά τα λάθη της αριστεράς που υποστήριξε το Μαϊντάν. Επιχείρησε αρχικά να αναδείξει τα ταξικά του χαρακτηριστικά (η Μπορότμπα είναι το πιο αξιέπαινο παράδειγμα), αλλά τελικά, δεν μπόρεσε να διαφοροποιηθεί από την εθνικιστική εκτροπή του. Συνθηκολόγησε με τους στόχους που επιβλήθηκαν στο κίνημα από την εθνικιστική δεξιά και ακροδεξιά, παραιτήθηκε από μία σκληρή ιδεολογικοπολιτική πάλη εναντίον της, με το σκεπτικό, ότι αυτό που προέχει αυτή τη στιγμή είναι η στρατιωτική σύγκρουση με την κυβέρνηση του Κιέβου (σαν να ήταν δυνατό να διαχωρίσουμε την στρατιωτική πτυχή ενός εμφυλίου από την πολιτική στρατηγική και τακτική με την οποία διεξάγεται) και «χαμήλωσε» την κριτική της ενάντια στον ρώσικο ιμπεριαλισμό, κι εδώ με μία στρατιωτική λογική, χωρίς πολιτικό υπόβαθρο (αφού μόνο με τα όπλα της Ρωσίας μπορεί να νικήσει το κίνημα, τότε η «κριτική» που γίνεται ενάντια στον ρώσικο ιμπεριαλισμό, είναι ότι δεν

αναμιγνύεται περισσότερο και ότι «ξεπουλάει» το κίνημα.).[56]

Επιπλέον, δεν διαφοροποιήθηκε από τους στόχους του ρωσικού εθνικισμού απέναντι στην Ουκρανία και το ουκρανικό έθνος. Για παράδειγμα, στο Μανιφέστο του Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Ουκρανίας, της Νοβοροσίας και της Ρουθηνίας, η Ουκρανία αναφέρεται συνεχώς ως επικράτεια και ως περιοχή (και όχι κράτος): «Τι είναι η Ουκρανία; Η Ουκρανία είναι μια περιοχή μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας»(!!!).[57] Και ο Καγκαρλίτσκι, επιχειρώντας να δώσει αριστερό περιεχόμενο στην προοπτική που επιφυλάσσει το αποσχιστικό κίνημα για την Ουκρανία, αναφέρει: «ίσως δούμε εκ νέου, με την πάροδο του χρόνου, ένα μη διαιρεμένο από τα μέτωπα του εμφυλίου πολέμου ουκρανικό κράτος», όμως, «ο δρόμος προς τη δημιουργία ενός τέτοιου κράτους περνά μέσω ενός εμφυλίου πολέμου. Η Ουκρανία δεν θα επανενωθεί, μέχρις ότου οι δυνάμεις των εξεγερμένων Νοτιοανατολικών υψώσουν τις σημαίες τους πάνω από το Κίεβο».[58] Πρόκειται απλώς για έναν άλλο τρόπο να ειπωθεί ότι το αποσχιστικό κίνημα με τη βοήθεια της Ρωσίας (και όχι φυσικά των Ουκρανών εργατών) θα καταλάβει ολόκληρη την Ουκρανία.

Εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων και των αντιφάσεων του ουκρανικού κοινωνικού σχηματισμού, η εξέγερση των λαϊκών μαζών εκδηλώθηκε με τον πιο ιδιόμορφο τρόπο (σε σχέση με όλες τι άλλες σύγχρονες εξεγέρσεις) και πήρε τη μορφή δύο ανταγωνιστικών και εχθρικών μεταξύ τους κινημάτων, όπου και στα δύο, κυριάρχησαν πολιτικές δυνάμεις εχθρικές απέναντι στα ταξικά συμφέροντα των λαϊκών μαζών, οι οποίες εμπόδισαν την ανάπτυξη των αντικειμενικών δυναμικών των κινημάτων. Η ετερογένεια, η έλλειψη εσωτερικής ενότητας και οι διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις που αναφέρει ο Λένιν στο παραπάνω απόσπασμα, στην Ουκρανία ενοποιήθηκαν κάτω από την ηγεσία εθνικιστικών οργανώσεων σε δύο αντιτιθέμενα στρατόπεδα, ακριβώς επειδή η αριστερά δεν κατάφερε να τα ενοποιήσει σε μία ενιαία κατεύθυνση έκφρασης της «αντικειμενικής τους αλήθειας». Τα αιτήματα για περισσότερη δημοκρατία (είτε ενάντια στον αυταρχισμό του πολιτικού συστήματος, είτε ενάντια στις εθνικές διακρίσεις, είτε ενάντια στον φασισμό) και τα αιτήματα που στρεφόταν «αντικειμενικά» ενάντια στο κεφάλαιο (ενάντια στην διαφθορά, ενάντια τους «ολιγάρχες», ενάντια στην πολιτική λιτότητας) δεν μετασχηματίστηκαν από την αριστερά σε μία πολιτική που θα αποσκοπούσε στην ενοποίηση των αντιστάσεων των λαϊκών μαζών στην δυτική και στην ανατολική Ουκρανία.
Δύο κατευθύνσεις υπάρχουν για την εξέλιξη του κινήματος στην ανατολική Ουκρανία:

Η μία είναι να παραμείνει κυρίαρχος μέσα στο κίνημα ο στόχος της απόσχισης. Σε αυτή την περίπτωση όμως, δεν θα μπορεί να βρει υποστήριξη από τις εργαζόμενες μάζες της δυτικής Ουκρανίας, ούτε από το προοδευτικό και αντιπολεμικό κίνημα της Ρωσίας (που παλεύει

ενάντια στον «δικό του» ιμπεριαλισμό), αλλά ούτε και από την πλειοψηφία των κατοίκων των ανατολικών περιοχών, οι οποίοι είναι Ουκρανοί. Ως εκ τούτου, το αποσχιστικό κίνημα θα είναι αναγκασμένο να στηρίζεται όλο και περισσότερο στη βοήθεια που θα του δίνει η Ρωσία, για να εξυπηρετήσει τους δικούς της ιμπεριαλιστικούς στόχους και βέβαια με τους δικούς της πολιτικούς όρους και με την ηγεσία που του επιβάλει. Και φυσικά αυτοί οι πολιτικοί όροι, είναι η εγκατάλειψη των δημοκρατικών και των εργατικών αιτημάτων και η σταθεροποίηση της εξουσίας των «ολιγαρχών» που συνεργάζονται με τη Ρωσία. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη η αποτυχία ακόμα και του στόχου της απόσχισης, καθώς κάτι τέτοιο είναι αντίθετο στα ρωσικά ιμπεριαλιστικά συμφέροντα.

Η δεύτερη, είναι να αναδειχτεί μέσα στο κίνημα μία ταξική κατεύθυνση, κάποια βασικά σημεία της οποίας είναι: Η ανατροπή της κυβέρνησης του Κιέβου. Η απόκρουση-διάλυση των φασιστικών οργανώσεων και κομμάτων κτλ, της δυτικής Ουκρανίας και η εκδίωξη των ρωσικών ακροδεξιών οργανώσεων από την ανατολική Ουκρανία. Να σταματήσει κάθε πολεμική δράση του ουκρανικού κράτους εναντίον των ανατολικών περιοχών και να αποστρατευτούν όλοι οι Ουκρανοί στρατιώτες που επιστρατεύτηκαν γι’ αυτό τον σκοπό. Ελεύθερες εκλογές σε ολόκληρη τη χώρα. Συνταγματική μεταρρύθμιση, ριζικός εκδημοκρατισμός του πολιτικού συστήματος και αυξημένα δικαιώματα αυτονομίας στις εθνότητες και τις μειονότητες της Ουκρανίας. Κρατικοποίηση της περιουσίας των «ολιγαρχών» σε ανατολική και δυτική Ουκρανία. Σύγκρουση με τον ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ-ΕΕ και της Ρωσίας. Απόρριψη κάθε συμφωνίας που έχει υπογραφεί με το ΔΝΤ, την ΕΕ ή με την Ρωσία και τις ρωσικές εταιρίες και οι οποίες συμφωνίες ήταν αποτέλεσμα οικονομικών και πολιτικών πιέσεων. Απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων από την Κριμαία. Δημοκρατικές και ελεύθερες εκλογές στην Κριμαία και στην ανατολική Ουκρανία για να αποφασίσουν οι λαϊκές μάζες για το μέλλον των περιοχών τους και τις σχέσεις τους με το ουκρανικό κράτος.

Εάν τελικά επικρατήσει η πρώτη κατεύθυνση και το κίνημα στην ανατολική Ουκρανία ελεγχθεί τελικά ολοκληρωτικά από την εθνικιστική δεξιά και ακροδεξιά, τότε θα ισχυροποιηθεί ακόμα περισσότερο η θέση της ουκρανικής ακροδεξιάς και του ουκρανικού εθνικισμού στο Κίεβο, είτε στα πλαίσια της υπάρχουσας κυβερνητικής συνεργασίας, είτε σε ένα πιο αυτόνομο και δυναμικό ρόλο.

Εάν το ουκρανικό μοντέλο της κυβερνητικής συνεργασίας της φιλελεύθερης δεξιάς με τους φασίστες και την ακροδεξιά δεν ανατραπεί από ένα μαζικό κίνημα, υπάρχει ο κίνδυνος να γενικευτεί καθώς οι άρχουσες τάξης της Ευρώπης θα έχουν πειστεί για την σταθερότητα και την αντοχή μιας τέτοιας κυβέρνησης, στην επιβολή των πολιτικών της άρχουσας τάξης και

στην καταστολή των εργατικών και λαϊκών αγώνων. Ταυτόχρονα, μια τέτοια κυβέρνηση θα έχει δοκιμαστεί όχι μόνο στο εσωτερικό μιας ταραγμένης χώρας, αλλά και στο ακόμα πιο ταραγμένο πεδίο των ιμπεριαλιστικών αντιπαραθέσεων.

Ανάλογοι κίνδυνοι εγκυμονούνται όμως και για τη Ρωσία, εάν τελικά κυριαρχήσει η εθνικιστική ακροδεξιά μέσα στο κίνημα της ανατολικής Ουκρανίας. Η ένταση και η δυναμική αυτής της κατάστασης θα μεταφερθεί μέσα στην ίδια τη Ρωσία και θα σηματοδοτήσει μία ενίσχυση της ρωσικής ακροδεξιάς, η οποία θα κάνει κριτική στον Πούτιν, επειδή «ξεπούλησε» το εθνικό ιδανικό μιας μεγάλης Ρωσίας [59].

Μόνο με μία ταξική διεθνιστική κατεύθυνση όπως αυτή που περιγράφουμε σαν δεύτερη δυνατότητα, θα μπορούσε η αριστερά να απευθυνθεί στις εργαζόμενες μάζες ολόκληρης της χώρας• να κινητοποιήσει τμήματα της οργανωμένης εργατικής τάξης, τα οποία θα καθορίσουν με την κοινωνική βαρύτητα του εργατικού αγώνα και των εργατικών κινητοποιήσεων τα γενικά πολιτικά χαρακτηριστικά του κινήματος• να συνδεθεί με τις αντιπολεμικές αντιδράσεις και αντιστάσεις που εκδηλώνονται στη δυτική Ουκρανία• να παρακινήσει τους Ουκρανούς στρατιώτες να μην πειθαρχούν στις εντολές των αξιωματικών τους• να συνδεθεί ταυτόχρονα με τα κινήματα των γύρω χωρών, πρώτα και κύρια το αντιπολεμικό και δημοκρατικό κίνημα στη Ρωσία, το οποίο αγωνίζεται ενάντια στον ρωσικό εθνικισμό και τον μιλιταρισμό. Ένα τέτοιο κίνημα θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανατροπή της ετοιμόρροπης κυβέρνησης του Κιέβου, η πολιτική της οποίας καταδικάστηκε από τις ουκρανικές λαϊκές μάζες που ψήφισαν τον Ποροσένκο με την αυταπάτη ότι θα σταματήσει τον πόλεμο που ξεκίνησε η κυβέρνηση.

Η αλληλεγγύη μας στον αγώνα του ουκρανικού λαού ενάντια στους φασίστες, την ακροδεξιά και τον ιμπεριαλισμό πρέπει να συνεχιστεί και να ενταθεί. Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο να συνεχίσουμε τον διάλογο και την κριτική τοποθέτηση πάνω στα ζητήματα που προκύπτουν από την ουκρανική κρίση και έχουν μεγάλη σημασία για την αριστερά και την προοπτική της.

---

[1] Dérens Jean-Arnault, Geslin Laurent, «Ουκρανία: Από τη μια ολιγαρχία στην άλλη», Le Monde Diplomatique, 26 Απριλίου 2014 – Sean Larson, «Contradictions of the Ruling Class in Ukraine: inter-imperialist competition and internal social upheavals», New Politics, Καλοκαίρι 2014, Τόμος: XV-1.
[2] David Mandel, «Between “Popular Uprising for Democracy” (Canadian government

version) and “Fascist Putsch” (Russian version)», mrzine, 12 Μαρτίου 2014.
[3] S. Larson, «Contradictions…», ό.π.
[4] Dérens J.-A., Geslin L., «Ουκρανία…», ο.π.
[5] Aleksander Buzgalin, «Μια πολυδιάστατη Διαλεκτική Αντίστασης (Μια Άποψη απ’ τα Αριστερά)», Παραναγνώστης, 28 Ιανουαρίου 2014.
[6] «Ukraine», Wikipedia.
[7] Fred Leplat, «The imperialist carve-up of Ukraine: where does the left and anti-war movement stand? », International Viewpoint, 12 Αυγούστου 2014 – «Με εικόνες, με φωνές, κόκκινες και μπλέ σημαίες. Μαϊντάν και ουκρανικές πλατείες », A ruthless critique against everything existing, 18 Δεκεμβρίου 2013 – «Ο Ουκρανικός επίλογος. Το Μαϊντάν πέρα απ’το Μαϊντάν», A ruthless critique against everything existing, 8 Φεβρουαρίου 2014.
[8] D. Mandel, «Between…», ό.π. – Γιώργος Πλειός «Τι συνέβη στην Ουκρανία;», Tvxs, 17 Μαρτίου 2014.
[9] «Ανακοίνωση της Πανουκρανικής Ένωσης “Borotba” (“Αγώνας”): “Η Ουκρανία στα πρόθυρα φασιστικής δικτατορίας”», Ανεξάρτητος Συνδυασμός, Εκπαιδευτική Παρέμβαση Ημαθίας, 4 Μαρτίου 2014. Αυτή ήταν τουλάχιστον η αρχική τους τοποθέτηση, καθώς ο Σεργέι Κιριτσούκ στη συνέντευξή του στο Πριν δηλώνει με κατηγορηματικό τρόπο ότι «Πρόκειται για ένα κίνημα εξαρχής αντιδραστικό, με έντονα αντικομουνιστικά χαρακτηριστικά», αν και αναγνωρίζει κι αυτός ότι «Φυσικά στο Μαϊντάν υπήρχαν και πολλοί απλοί άνθρωποι που όντως πίστευαν ότι μάχονταν εναντίον των ολιγαρχιών». Σεργκέι Κιριτσούκ, «Η Ουκρανία που αντιστέκεται» (Συνέντευξη στους Κ. Γούση, Γ. Μιχαηλίδη), Πριν, 20 Σεπτεμβρίου 2014.
[10] «The real face of Maidan: Statistics from protests that changed the country», ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬСТВА, 28 Ιουλίου 2014.
[11] F. Leplat, «The imperialist…», ό.π.
[12] Emmanuel Dreyfus, «Οι ακραίοι του εθνικισμού», Le Monde Diplomatique, 22 Μαρτίου 2014.
[13] D. Mandel, «Between…», ό.π.
[14] David Mandel, «Between…», ό.π. – Χόρχε Μαρτίν, «Η εξέγερση στην ανατολική Ουκρανία και η “Λευκή τρομοκρατία”», Κομμουνιστική Τάση του ΣΥΡΙΖΑ, 13 Μαΐου 2014 – Dérens J.-A., Geslin L., «Ουκρανία…», ό.π.
[15] Franz Ickstatt, «Το μαζικό κίνημα στην Ανατολική Ουκρανία: μια επιτόπια μαρτυρία», Avantgarde, 6 Απριλίου 2014.
[16] Kirill Medvedev, «Peace-Fighters: The Need for a New Democratic Opposition » – Χ. Μαρτίν, «Η εξέγερση…», ό.π.
[17] Roger Annis, «Ουκρανία : Αυξάνεται η λαϊκή αντίσταση», Βαθύ Κόκκινο, 11 Ιουνίου 2014.

[18] Ηρακλείδης Χρήστος, «Ουκρανική ή κρίση μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας;», Η Αυγή, 20 Ιουλίου 2014, – Svetlana Tsiberganova, «Η κατάρρευση της φιλελεύθερης "Αριστεράς"», Alfa vita, 17 Αυγούστου 2014, http://www.alfavita.gr/apopsin/%CE%BF%CF% – Αποστολόπουλος Απ., «Ο στρατηγός χειμώνας αναλαμβάνει καθήκοντα στην Ουκρανία», Iskra, 29 Αυγούστου 2014 – Σεργκέι Κιριτσούκ, «Η Ουκρανία…», ό.π.
[19] F. Ickstatt, «Το μαζικό κίνημα…», ό.π.
[20] «Igor Girkin», Wikipedia, – Zbigniew Marcin Kowalewski, «Ουκρανία: Ρώσοι Λευκοφρουροί στη Donbas», Παραναγνώστης, 9 Ιουλίου 2014.
[21] «Konstantin Malofeev», Wikipedia.
[22] «Alexander Borodai», Wikipedia, – Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία..», ό.π.
[23] «Lev Gumilev», Wikipedia, – Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία..», ό.π.
[24] Ελισαίος Βαγενάς, «Πλευρές της πολιτικο-στρατιωτικής και οικονομικο-διπλωματικής σύγκρουσης», Ριζοσπάστης, 7 Σεπτεμβρίου 2014.
[25] Αντιπολεμική Διεθνιστική Κίνηση, «Βρόμικος πόλεμος στην Ουκρανία: Πράκτορες, φασίστες και ιδιωτικοί στρατοί», Επιτροπή Αλληλεγγύης Στρατευμένων – Δίκτυο Σπάρτακος, 10 Μαρτίου 2014, – Ανδρέας Ζαφείρης, «Ευρωπαίοι εθελοντές στο Λαϊκό Στρατό της Νοβορωσίας», Iskra, 31 Αυγούστου 2014 – Αντιπολεμική Διεθνιστική Κίνηση, «Οι όροι διεξαγωγής ασύμμετρου πολέμου στην εποχή του νέου καπιταλισμού – Συμπεράσματα made Ουκρανία», Επιτροπή Αλληλεγγύης Στρατευμένων – Δίκτυο Ελεύθερων Φαντάρων Σπάρτακος, 21 Σεπτεμβρίου 2014.
[26] Κάτι το οποίο παραδέχτηκε και ο Σεργκέι Κιριτσούκ, μέλος της Μπορότμπα, στην ομιλία του στο Πολυτεχνείο: «Τα βίντεο από την εκδήλωση για την Ουκρανία στο Πολυτεχνείο» (ομιλία του Σεργκέι Κιριτσούκ), Παντιέρα, 14 Σεπτεμβρίου 2014,
[27] Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία…», ό.π.
[28] «Τα best of του συντάγματος της Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντόνετσκ», Our baba doesn't say fairy tales, – επίσης: «"Οι τελευταίες ανακοινώσεις του Μπορότμπα", "Ενάντια στην συντηρητική μεταστροφή της λαϊκής δημοκρατίας του Ντόνετσκ", Δήλωση της ένωσης Μπορότμπα», Our baba doesn't say fairy tales.
[29] Boris Kagarlitsky, «Οι Λαϊκές Δημοκρατίες της Ανατολικής Ουκρανίας, μεταξύ πολιτοφυλακών και ολιγαρχών», αριστερό blog, 16 Αυγούστου 2014.
[30] Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία…», ό.π.
[31] «Ribbon of Saint George», Wikipedia.
[32] «Flag of the Federal State of Novorossiya», Wikipedia.
[34] «Russian Navy Ensign», Wikipedia.
[34] «Flag of the Federal State of Novorossiya», Wikipedia, – «"Οι τελευταίες ανακοινώσεις του Μπορότμπα"», ό.π.
[35] «Flag of Russia», Wikipedia.

[36] «Donetsk People’s Republic», Wikipedia.
[37] «Donetsk–Krivoy Rog Soviet Republic», Wikipedia.
[38] Z. M. Kowalewski, «Για την Ανεξαρτησία της Σοβιετικής Ουκρανίας», Παραναγνώστης, 5 Μαΐου 2014.
[39] Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία …» ό.π.
[40] Ελ. Βαγενάς, ό.π.
[41] «ΜΚΟ: 15.000 Ρώσοι δρουν στο ουκρανικό έδαφος», efsyn.gr, 1 Σεπτεμβρίου 2014 – «Κίεβο: Ο ουκρανικός στρατός στο Λουχάνσκ δέχτηκε ρωσικά πυρά », Το Βήμα, 1 Σεπτεμβρίου 2014, – Πέτρος Τσάγκαρης, «Νευρική κρίση στο Κίεβο από την υποχώρηση Ποροσένκο», ΔΕΑ, 10 Σεπτεμβρίου 2014.
[42] Π. Τσάγκαρης, ό.π.
[43] «Ορισμένες σημαντικές πλευρές της εξελισσόμενης σύγκρουσης», Ριζοσπάστης, 14 Ιούνη 2014.
[44] B. Kagarlitsky, ό.π.
[45] «Ανασκόπηση των γεγονότων απ’ την αρχή του πολέμου υπό το φόντο της υπογραφείσας εκεχειρίας», Αντιφασιστική καμπάνια για την Ουκρανία, 09 Σεπτεμβρίου 2014.
[46] B. Kagarlitsky, ό.π.
[47] S. Larson, «Contradictions…», ό.π. – David Mandel, «Between…», ό.π. – Χρυσόστομος Λουκάς, «Πώς η αλαζονεία της Μέρκελ έσπρωξε την Ουκρανία στη Ρωσία », Left.gr, 30 Νοεμβρίου 2013, – Μωυσής Λίτσης, «Ουκρανία: Νοσταλγοί των “SS”, Ολιγάρχες και λιτότητα αλά… ελληνικά », Η Οικονομία με Άλλο Μάτι, 27 Μαρτίου 2014, – «Γιανουκόβιτς: Σύναψη δανείου με ΔΝΤ έθεσε ως προϋπόθεση η ΕΕ», Η Καθημερινή, 26 Νοεμβρίου 2013, – Γιώργος Τούσσας, «Η “Ανατολική Εταιρική Σχέση” και η Ουκρανία», Ριζοσπάστης, 8 Μαρτίου 2014, – Ε. Β., «Ουκρανία και διακρατικές καπιταλιστικές ενώσεις», Ριζοσπάστης, 15 Νοεμβρίου 2013, – Μυρτώ Μπούτση, «Γιατί η Ουκρανία επέλεξε να παραμείνει στο νέο σιδηρούν παραπέτασμα », Δημοκρατία, 1 Δεκεμβρίου 2013, – «Ανοιχτό το δάνειο της Ρωσίας προς την Ουκρανία», Ελευθεροτυπία, 5 Μαρτίου 2014.
[48] Alexander J. Motyl, «Η επιλογή τού Γιανουκόβιτς », Foreign affairs, 11 Νοεμβρίου 2013.
[49] «Ανασκόπηση των γεγονότων…», ό.π..
[50] F. Leplat, «The imperialist…», ό.π.
[51] «Ανασκόπηση των γεγονότων…», ό.π..
[52] ό.π..
[53] Τα ρητορικά σχήματα των «ίσων αποστάσεων» και των «“καθαρών” κινημάτων» είναι εξαιρετικά διαδεδομένα. Ενδεικτικά: Ανδρέας Ζαφείρης, ό.π. – Δημήτρης Πατέλης, «Ουκρανία: το αληθινό πρόσωπο του Ευρωατλαντικού φασιστικού άξονα. Ενός άξονα που καίει ζωντανούς και εκτελεί μαζικά όποιους ανθίστανται!» Επαναστατική Ενοποίηση, 28 Ιουλίου 2014 – Βασίλης Μακρίδης, «Ντονμπάς: Ώστε για την σφαγή των αμάχων φταίνε… ο

Πούτιν και η Ρωσία;», Iskra, 24 Αυγούστου 2014 – Μιχάλης Παπαμακάριος, «Ουκρανία και Αριστερά: Εγκληματικό λάθος οι ίσες αποστάσεις», Βαθύ Κόκκινο, 31 Αυγούστου 2014.
[54] Β. Ι. Λένιν, «Τα συμπεράσματα μιας συζήτησης για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών», στο Λένιν. Επιλογή απ' το έργο του, Αναγνωστίδης, χ.χ.έ., σελ. 221.
[55] Β. Ι. Λένιν, ό.π., σσ. 221, 222.
[56] Ενδεικτική κι εδώ η συνέντεξη του Σερκέι Κιριτσούκ και η δυσκολία του να καταδικάσει την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, ρίχνοντας τις ευθύνες… στο προηγούμενο του Κοσόβου που «κατέστρεψε εντελώς το σύστημα του διεθνούς δικαίου», Σ. Κιριτσούκ, «Η Ουκρανία…», ό.π.
[57] «Μανιφέστο του Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Ουκρανίας, της Νοβοροσίας και της Ρουθηνίας», Επαναστατική Ενοποίηση. Το Μανιφέστο αυτό αποτελεί τη διακήρυξη των αριστερών οργανώσεων και ομάδων από την Ουκρανία (μεταξύ αυτών και η Μπορότμπα) και τη Ρωσία οι οποίες συμμετείχαν στο συνέδριο της Γιάλτας στις 7 Ιουλίου 2014. Στο ίδιο κείμενο δηλώνεται ότι η «πολιτική εξουσία» η οποία θα προκύψει «μετά τη νίκη της εθνικοαπελευθερωτικής επανάστασης», θα δομείται από κινηματικές και πολιτικές συλλογικότητες, μεταξύ των οποίων και «θρησκευτικές οργανώσεις».
[58] Z. M. Kowalewski, «Ουκρανία…», ό.π.
[59] K. Medvedev, «Peace-Fighters…», ό.π.